

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD ROMA

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an ibayun hi Pablo. Ha-oy di ohan muttatyu ya apostoles Jesu Kristo an pinilin Apu Dios an e mangituttuduh ine-en di pangihwangan Jesu Kristo ke ditaku.

² Hidiyen pangihwanganan ditaku ya impainilan Apu Dios handidah profetas na handih done ot itudok da. ³ Hidiyen impainilana ya mipanggep ke Apu takun hi Jesu Kristo an Imbabalena. Numbalin hi tagun umat ke ditaku te intungon di holag David. ⁴ Takon di numbalin hi tagu ya nipatiboh namahuwana dih natayana an waday kina-Diosna. Hidiyen namahuwana gapuh ongal an kabaelan Apu Dios ya ongngaongngal an pangitib-an an hiya ya Imbabalena. ⁵ Hi Jesus di gapunan impatibon Apu Dios ke ha-on di ulena te piniliyak an mun-apostoles ta eyak muntuttuduh katagutagu hi kabobboble hi mipanggep ke Jesus ta mangulug dan hiya ya un-unudon da. ⁶ Takon di dakayun tatagud Roma ya pinili dakayu damdaman Apu Dios an tatagun Jesu Kristo.

⁷ Deyan muntudokak ke dakayun tatagud Roma an impakappinhod Apu Dios ya pinili nan tataguna.

Hana ot ta munnananong an wadan ditakuy ule ya linggop an malpu ke da Ama takun hi Apu Dios ya nan Apu takun hi Jesu Kristo.

Hay dasal Pablo hi kiphodan nadan tatagud Roma

⁸ Hay mamanguluh kalyok ya pinhod kun ipainilan dakayun ongal di pumpasalamat kun Apu Dios gapu ke dakayun am-in hina te nundingngol hi kabobbobley mipanggep hi pangulug yun Jesus. Hituwen pumpasalamat

kun Apu Dios ya ipadalan kun Jesu Kristo. ⁹ Hi Apu Dios an ihamahamad kun ingunuwan hi pangituttuduwak hi mipanggep nah Imbabalenan hi Jesu Kristo ya inilanan idasadasalan dakayun ha-on ta nangamung.

¹⁰ Idasadasal ku bon hiya hin iabulut na mon umaliyak hina an mangidung-on dakayu ¹¹ te pinhod kun abun muntuttuduh mipanggep ke Apu Dios ta maudman di kabaelan yun malpuh Espiritunat makaihammad di pangulug yu. ¹² Hay oha bo ya hana ot ta mabaddangan kayu gapuh pangulug ku ya mabaddanganak damdama gapuh pangulug yu.

¹³ Kaibaiba, hay oha boh gapunan nabayag an pinhod kun umalih na ya ta hay pumbanagan di ituttuduk ke dakayu ya maudman kayu, umat hi naat hi nun-tuttuduwak nadah bokon Judyu, muden maid di innuk. ¹⁴ Pinhod kun umalih na te lebbeng nan ituttuduk hi katagutaguy mipanggep ke Kristo, takon di nganney nitaguwan da, nun-adal ya ugge. ¹⁵ Ta hidiye nan pinhod kun abun ituttudu damdaman dakayun iRoma di mipanggep hi inat Jesu Kristo hi pangihwanganah tagu.

Hay pangihwangan Apu Dios hi tatagun naliwat

¹⁶ Madinolak ya adiyak bumain an mangituttuduh inat Jesu Kristo te hidiyey kipainilaan di ongal an kabaelan Apu Dios an mangihwang am-in hi tatagun mangulug ketuwen mituttudu. Dakamin Judyuy namangulun nanginilan tuwe, mu takon di dahdiy tagun mangulug ke Jesus ya ihwang Apu Dios, Judyu weno bokon. ¹⁷ Te nipainila ke tuwen mituttudu an ibilang ditakun Apu Dios an maphod gapuh pangulug taku ya abu ke Jesu Kristo. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hanan tagun mibilang

an maphod te hay pangulug na ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na.”*

Am-in di tagu ya waday liwat da

¹⁸ Hi Apu Dios hi langit ya ipainilanay boh-ol na hi pangastiguwana nadah tatagun adi mangun-unud ke hiya. Humahhani nadan gaga-ihon at-atton datuwen tatagu hi pangipainilaan nah makulug mipanggep ke Apu Dios. ¹⁹ Ta hidiye nan kastiguwona dida te inila day mipanggep ke hiya te impainilanan am-in di mabalin an inilaon di tagu mipanggep ke hiya, mu kapyanan kahing da. ²⁰ Mu nihalla da te takon di adi matiboh Apu Dios, mu nipalpu handih nunlutuwanan am-in ya nipatibo nadah lintunay kinaDiosna ya nan ongal an kabaelanan wada tuwalin hiya. Ta hidiye nan maid di eda pangigadulan hi adida pangulugan ke hiya. ²¹ Te takon di inila dan wadah Apu Dios ya uggeda dinayaw ya uggeda numpasalamat ke hiya nadah indat nan kiphodan da. Ta hidiyey gapunan numbalin an maid di hilbin di nomnom da. Paddungnay tapol di punnomnom dan adida maawatan di pangien Apu Dios. ²² Kanan day nanomnoman da, mu hay kakulugana ya makudang di nomnom da. ²³ Kanan ot ya abuy hi Apu Dios an wadat nangamung di dayawon da yaden bokon te nadan kinapya dan ing-ingon di tagun waday katena, nadan kinapya dan ing-ingon di hahamuti, aamayyu ya nadan nalgom an mun-ay-ayyam tuh lutay daydayawon da.

²⁴ Kinali inwalong Apu Dios dida ot nada mon gaga-ihon pinpinhod day at-atton da. Ta hidiye nan at-atton day kababain te malalaoy pangat dah adol dan nadah ibba da. ²⁵ Inila day makulug an mipanggep ke Apu Dios, mu inwalong dat nan nibahho ot ya abuy inun-unud da.

---

* 1:17 1:17 Habakkuk 2:4

Bokon hi Apu Dios an nunlutuy daydayawon da ya ununudon da, mu nadan lintuna. Yaden gulat na ya hi Apu Dios ot tuwaliy madayaw ta nangamung. Amen.

²⁶ Hituwey gapunah nangiwalongan Apu Dios ke dida ot abuna moy kababain an at-atton da. Takon di binabai ya nguddanon dan iwalong di ustun pangi-e ta hay ibbadan binabaiy ihuyop da. ²⁷ Umat boh linalakin nguddanon da damdaman iwalong di ustun pangi-e ta hay ibbadan linalakiy pinhod dan ihuyop. Datuwen mangipabain an at-atton day gumapuh kadadagan di kinatagu da an hituwey lebbeng nan kastiguda.

²⁸ Ot gapu te adida ibilang hi Apu Dios ya inwalong na dida, ot aton dan am-in nadan gaga-ihon umalih nomnom da. ²⁹ Wadan am-in ke diday kinagaga-iho: amo, pihul, aawwit, papatte, haul, tumbuk, pinhod dan ibagin am-in di nganneh diye, natalam dan manadag hi ibbadan tagu, ³⁰ gaga-ihoy kalyon da mipanggep hi ibbada, hingitan dah Apu Dios, padngolan day ibbada, mangohe da, mumpahhiya da, nalaing dan munnomnom hi aton dan mangat hi gaga-iho, adida ikabing di ammod da, ³¹ maid di lalao dan mangat hi gaga-iho, adida aton di kinali da ya maid di uleda weno homok dah ibbada. ³² Ya takon di inilada nan kalin Apu Dios an makastigut nangamung nadan mangat hi umat hidin gaga-iho ya pun-imam-a da ot ya abu. Bokon hidiye ya abu, mu pakatbalon day tatagun mangat hi athidi.

Maandong di pangastiguwan Apu Dios hi tagu

2

¹⁻³ Dakayun iibba, inila takun maandong di pangastiguwan Apu Dios nadah mangmangngat hi umat ke dadiye. Mu dakayun mamihupihul ke didan kanan yuy “Nakaliwwat dadiyen lebbeng nan makastigu da,” ya

adiyu pangaliy adi kayu makastigu. Te makastigu kayu damdama te takon di dakayu ya athidi kayu, kinali maid di pangigadulan yu hi eyu adi kakastiguwan. ⁴ Wadan adiyu ikabing hi Apu Dios te pangali yu on adi dakayu kastiguwon ke hiya te makaulle ya naanus. Adi athidi, te hay gapunan naanus hi Apu Dios an adi pinghanadi on kinastigu nay tagun mangat hi gaga-ihoy ya pinhod nan idatan dakayuh waya yun muntutuyuh liwat yu ta wada ot an mihwang kayu.

⁵ Mu makangohhe kayun abu an adiyu iwalong nadan gaga-ihoy at-atton yu, ta hidiye nan nahalhalman di kastigu yu hantuh punhumalyaan Apu Dios hi tagu an kediyey ahi katib-an di kinalimpiyuna ya boh-ol na. ⁶ Hi Apu Dios ya humalyaonay tagu mipuun hi inat nah kawadana tuh luta. ⁷ Ya idat nay biyag an maid di poppog na nadah tatagun impunnonong dan inat di maphod te pinhod dan madayaw, matbal hi hinangngab na ya mawaday pakitaguwan dan hiyat nangamung.* ⁸ Mu nadan tatagun abunay adol dan nonomnomon da ya adida un-unudon di makulug an mituttudu, mu hay gaga-ihoy un-unudon da, ta hidiye nan nahalman di ahi pangastigun Apu Dios ke dida. ⁹ Am-in day gaga-ihoy tatagu ya kastiguwon Apu Dios dida ta munholholtap da, mamangulu nadan Judyu ta ahi nadan bokon Judyu. ¹⁰ Mu am-in nadan mangmangngat hi maphod ya diday tobalon, ipadayaw ya palinggopon Apu Dios. Athidi bon mamangulu nadan Judyu ta ahi nadan bokon Judyu. ¹¹ Te hi Apu Dios ya nun-iingngoy punhumalyanan am-in hi tatagu.

¹² Am-in di tagu, Judyu weno bokon ya naliwat, ta hidiye nan kastiguwon Apu Dios dida. Kastiguwona

---

* ^{2:7} ^{2:7} Hanadan tatagun athidi ya ammuna nadan nangulug ke Jesu Kristo.

nadan bokon Judyu takon di uggeda inila nan Tugunan indat na ke Moses, te naliwat da tuwali. Mu nada ken Judyun nanginila kediye Tugun ya naliwat da damdama te uggeda inun-unud. Kinali makastigu dan mipuun nah Tugun di punhumalyaan Apu Dios ke dida. ¹³ Te bokon ya abu nan e nangngolan di taguh Tugun di pambalan Apu Dios ke hiya, mu mahapul an un-unudonah diyen Tugun. ¹⁴ Takon di ugge inilan nadan bokon Judyu nan Tugun ya deke on inat da pe tuwaliy kalyon diyen Tugun. Hidiyey kitib-anan wadah nomnom day pinhod Apu Dios an aton da ¹⁵ te wada tuwalin dida. Ta takon di uggeda inilah diyen Tugun Apu Dios ya kay nitanom hi nomnom da te umalih nomnom da hin maphod di at-atton da weno gaga-iho.

¹⁶ Hantuh Algon hi Jesu Kristoy punhumalyaon Apu Dios hi pangien di tagu ya kediye tiempoy kainilaan amin di nitaluh nomnom da ya hay inat dan ugge nainilad uwani. Datuwen amin di ipainilak nah ek puntanutuduwan mipanggep ke Jesu Kristo.

Hanadan Judyu ya man-ut madinol da nah Tugun Apu Dios, mu adida un-unudon

¹⁷ Dakayun iibbak an Judyun mumpahhiyan kanan yuy Judyu kayu, makadinnol kayun tobalon dakayun Apu Dios gapuh pangun-unudan yuh Tuguna ya kanan yuy dakayuy tataguna. ¹⁸ Dakayu ya kanan yuy inila yuy pinhod Apu Dios ya kanan yuy pinili yuy maphod an pangie te kanan yuy impakainnila yuy Tuguna. ¹⁹ Kanan yu boy waday kabaelan yun mangituttuduh pangien Apu Dios nadah tatagun adi pakaawat an kay da nakulap. Ya kanan yu boy umat kayu nah dilag an pat-alan yuy tapol an punnomnom di tagu. ²⁰ Ya gapu bo te ditakun Judyuy nidatan nan Tugun Moses ya kanan yuy ditakuy nanginilan amin te wadan amin kediye Tugun di makulug an tuttudu. Ta hidiye nan madinol kayu manugun hanadah

tatagun kay u-ungan adi pakanomnom hi niptok ya nadah tatagun makudang di inila dah mipanggep ke Apu Dios.

²¹ Ot deket athina, tipet adiyu aton di ituttudu yu yaden tuttuduwan yuy ibba yuh tagu? Kaspangarigan, ituttudu yun adita mangako, mu kon adi kayu mangako? ²² Kanan yu boy gaga-ihoy ihuyop di bokon inayan, mu kon adiyu aton di athidi? Pihulon yu boy tatagun mundayaw hi tinattagun kanan day hidiyey dios da, mu kon adiyu pun-akoy tinattaggu da? ²³ Ya paka-it-ok yuy Tugun Apu Dios, mu hay kakulugana ya adiyu dayawon te adiyu un-unudon di Tuguna. ²⁴ Datuwen am-in di nipaannungnan nitudok nah kalin Apu Dios an kananay “Gapu ke dakayun Judyu ya pihulon nadan bokon Judyu hi Apu Dios.”

²⁵ Ditakun Judyu ya nakugit taku te hidiyey intugun Apu Dios hi pangimatunanan ditakuy pinilinan tataguna, mu maid di hilbin di nakugitan taku hin adi taku un-unudon nan Tugunan impitudok na ke Moses. ²⁶ Mu nganey innun nadan bokon Judyun ugge nakugit hin paka-un-unudon day Tugun Apu Dios, kon adina damdama ibilang didan tataguna? ²⁷ Makulug an ugge nakugit nadan bokon Judyu, mu deke on un-unudon day Tugun Apu Dios. Hidiyey kitib-anan gaga-iho kayun Judyu te wadan dakayuh diyen Tugun, mu uggeyu impaka-unud. Kinali maid di hilbin di nakugitan yu.

²⁸ Kon dahdiy kanan takuh ibilang Apu Dios an taguna? Hanan nakugit? Bokon, te takon di nakugit di ohan tagu ya hi adol ya abu. ²⁹ Hay tuwali ibilang Apu Dios an taguna ya nan nahannotan di pangi-ena gapuh kabaelan di Espiritun Apu Dios, bokon gapuh nangun-unudana nah nitudok an Tugun. Hidiyen taguy matbal ke Apu Dios takon di adi matbal hi ibbanan tagu.

3

¹ Gapu te athidi ya wadan pangali yuy “Deket athidi ya maid moy hilbin di kinaJudyu taku ya hay nakugitan taku.” ² Mu adi athidi te dakol di hilbin di kinaJudyu taku. Hay oha ya hay nangidinolan Apu Dios ke ditaku nah kalina. ³ Takon hin kananat wadaday udum an Judyun adi mangun-unud nah kalin Apu Dios ya bokon hidiyey gumapuh ena adi pangatan nah kinalinan atona te ⁴ hi Apu Dios ya adi munlangkak, takon di munlangkak am-in di tagu. Hituwe ya miunnud nah nitukok an kananay “He-a Apu Dios ya deket waday kinalim, ya nainilan umannung am-in te makulug di kalim. Ta hidiye nan gulat nat kanan di taguy nihallay inat mu ya diday nihalla te maid di mahamak dah nihallaam.”*

⁵ Wadada nin nadan makahhapit an kanan day “Ditaku ya gaga-iho taku te tagu taku, ta deket hay kinagaga-iho takuy kainilaan di kaphod Apu Dios ya adi ditaku ot mo kastiguwon ke hiya, mu deket kastiguwon ditaku ya kitib-anan hiya ya adi limpiyu.” ⁶ Mu nihallah diyen punnomnom, te gulat nat athidi ya maid di lebbeng nan munhumalyah tatagu.

⁷ Wadan pangali yu boy “Ot deket hay kinagaga-iho takuy kitib-an di kaphod Apu Dios ya kon bokona kidayawan hidiye? Ta hidiye nan adina lebbeng an e ditaku kastiguwon ke hiya.” ⁸ Ne wadan pangali yu moy “Takon di munliwat taku ot deyan kidayawan Apu Dios hidiye.” Mu kalyok ke dakayu an nadan mangalih athidi ya makulug an kastiguwon Apu Dios dida. Wadaday udum an tatagun kanan day athituy ittutuduk, mu langkah da.

Gaga-ihon am-in di tagu

---

*

3:4 3:4 Psalm 51:4

⁹ Ya gapu te Judyu taku ya wadan kanan yu boy kuduk-dul taku te mayapyap-oy kastigu taku mu nadan bokon Judyu. Mu adi athidi te kinalik ke dakayun am-in di tagu ya naliwat, Judyu ya bokon. ¹⁰ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay

“Maid di ohan tagun maphod di panibon Apu Dios ke hiya.

¹¹ Maid di ohan tagun pakaawwatanay mipanggep ke Apu Dios ya maid di ohan tagun paka-un-unudona hiya. ¹² Te am-in di tagu ya inwalong dah Apu Dios ya numbalin dan am-in hi gaga-iho. Kinali maid di tagun mangat hi maphod, takon di oha.[†] ¹³ Hay tokoda ya umat nah ugge natangob an lubuk an maka-agub te gaga-ihoy kali da. Hauhaulon day ibba dan tagu.[‡] Hay kali da ya mialig nah gitan di ulog an pumate.[§] ¹⁴ Mun-idut da* ya mahakit di kalida. ¹⁵ Takon di ittay di humlun ya pumate da. ¹⁶ Ya am-in di pangayan da ya waday dadagon da ya waday paligligaton dah ibbadan tagu. ¹⁷ Uggeda inilay aton dat malinggop di paki-kiayan dah ibbadan tagu. ¹⁸ Ya adida tumakut an munliwat ke Apu Dios.”[†]

¹⁹ Inila takun am-in an ditakun Judyuy nangitut-tuduwan Apu Dios nah Tuguna. Muden ugge taku inun-unud, ta hidiye nan adinadaman etaku kanan di maid di liwat taku. Te hay kakulugana ya takon di ditakun Judyu ya naliwat taku, umat nadah bokon Judyu. Kinali mahapul an abuluton takun naliwat taku, ta hidiye nan lebbengnan makastigu takun am-in, Judyu ya bokon. ²⁰ Ta hidiyey kainilaanan maid di ohan tagun ibilang Apu Dios an maphod gapuh pangun-unudana nah Tugun. Ya gapu

† 3:12 3:10-12 Psalm 14:3, Psalm 53:1-3 ‡ 3:13 3:13 Psalm 5:9 § 3:13 3:13 Psalm 140:3 * 3:14 3:14 Psalm 10:7 † 3:18 3:18 Psalm 36:1

te adi taku kabaelan an un-unudon am-in di wada kediyen Tugun ya hidiyey kitib-anan naliwat takun am-in.

Hay mahapul ta damanan tobalon ditakun Apu Dios

²¹⁻²² Mu ad uwani mo ya nipainilay pangibilangan Apu Dios ke ditakun maphod. Hituwe ya in-uh-un Moses ya handidan profetas nah intudok da. Adi mipuun hi pangun-unudan nah Tugun di pangibilangan Apu Dios ke ditakun maphod, mu mipuun hi pangidinolan takun Jesu Kristo. Athitun am-in di pangibilang Apu Dios nadah mangulug ke Jesu Kristo te nun-iingngon am-in di tagu.

²³ Am-in taku ya naliwat takun Apu Dios, ta hidiye nan makakuddang di kaphod takuh panibona. ²⁴ Mu gapu te makaulen ditaku ya intud-ak nah Jesu Kristo an namoklah liwat taku ta deket mangulug takun hiya ya ibilang ditakun maphod. ²⁵⁻²⁶ Intud-ak Apu Dios hi Jesus ot mate ta mapakawanan di liwat di tagu hin mangulug dan hiya. Hituwen inat Apu Dios di pangipatib-anah kinalimpiyuna. Te takon di uggena kinastigu handidan nunliwat handi ya nanongnan hiya ya limpiyu te ingkaten Jesus di liwat di tagu. Hituwey kitib-anan maandong di pangat Apu Dios hi pangibilanganan ditakun maphod hin mangulug takun Jesus.

²⁷⁻²⁸ Ta hidiye nan adi taku it-ok an maphod taku gapu te hay pangipatnaan takun mangun-unud nah Tuguna, te bokon hidiyey pangipuunan Apu Dios hi pambalanan ditaku, mu hay pangidinolan takun Jesu Kristo ya abu. ²⁹ Adiyu e kanan di abuna takun Judyun ibilang Apu Dios hi tataguna te ibilang nan am-in di mangulug an taguna, Judyu ya bokon, ³⁰ te oha ya abuy Dios. Kinali takon di Judyu ya bokon ya ibilang Apu Dios an maphod hin waday pangulug nan Jesus. ³¹ Kon hay pinhod tuwen kalyon ya iwalong taku mo nan Tugun Apu Dios gapu te mangulug

takun Jesus? Adi, te deket waday pangulug takun hiya ya namam-an paka-un-unudon takuy Tuguna.

Hay pangulug Abraham ke Apu Dios

4

¹ Nganney kalyon taku mipanggep nah nambalan Apu Dios ke Abraham an ammod takun Judyu? ² Gulat nat imbilang Apu Dios hi Abraham an maphod gapuh maphod an inat na ya hidiye ot di iniit-ok na. Mu adi athidi te bokon hidiyey pangibilangan Apu Dios an maphod di tagu, kinali maid di ipahhiyan di taguh hinangngab na. ³ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Kinulug Abraham di kinalin Apu Dios ot ibilang Apu Dios an maphod.”*

⁴ Inila takun matangdanan nan tagun pungngunuwon. Hidiyen tangdana ya adi mibilang an regalo, te binoklana. ⁵ Mu hi Apu Dios ya hinnatkon te hay kihwangan takun idat na ya libli, adi taku ingunuwan. Hay kitib-ana ya hay pangibilanganan maphod nan gaga-ihon tagu gapuh pangulug na. ⁶ Hituwey kialigan nan kinalin din hi David mipanggep hi pun-amlongan di tagun imbilang Apu Dios an maphod, takon di maid di maphod hi inat na ot ahi mibilang an maphod.

⁷⁻⁸ Hituwey kanana, “Maka-am-amlong nan tagun nakaan di liwat na ya ngohena te pinakawanan Apu Dios. Om, mun-am-amlong hidiyen tagu te adi mo ibilang Apu Dios an naliwat.”†

⁹⁻¹⁰ Mu kon ditaku ya abun Judyuy mun-am-amlong gapu te nakugit taku? Adi, te takon nadan ugge nakugit. Hay pangulug day pangibilangan Apu Dios ke didan maphod. Takon di hi Abraham an ammod takun Judyu ya

* 4:3 4:3 Genesis 15:6 † 4:7-8 4:7-8 Psalm 32:1-2

inila takun imbilang tuwalin Apu Dios an maphod gapuh pangulug na ot ahi makugit.

¹¹ Hidiyen numpakugitanay kitib-anan nibilang an maphod gapuh pangulug nan Apu Dios handih ugge nakugit. Inat Apu Dios hituwe ta mibilang hi Abraham an pun-ammod am-in di tatagun nibilang an maphod gapuh pangulug da, takon di uggeda nakugit. ¹² Ya hanada ken Judyu ya adi gapu te nakugit da ya e mo tobalon Apu Dios dida. Mu dida ke ya mahapul an miingngoy pangulug dah pangulug Abraham handih ugge nakugit. Ta hidiye nan hi Abraham an ammod nadan Judyu ya mibilang bon amada nah pangulug da.

Hay kalin Apu Dios ya umannung

¹³ Kinalin Apu Dios ke Abraham an hiya ya nadan holag nay ahi mamoltan tuh luta ya diday pun-ap-apun am-in di tatagu. Kinalina ke Abraham hituwe gapuh pangulug na ot mibilang an maphod. Bokon gapu nah nipabon Tugun Moses. ¹⁴ Ta hidiye nan bokon hay pangun-unudan kediyen Tugun di pangipaannungan Apu Dios nah kinalinan atonan kiphodan taku, mu mipuun hi pangulug ke hiya, te gulat nat adi athidi ya maid moy hilbin di pangulug ke hiya ya adi mo umannung hidiyen kinalina te adi kabaelan di tagun mangun-unud am-in nah Tuguna. ¹⁵ Hidiyen Tugun di humlun hi kakastiguwan taku te adi taku pakaun-unud. Gulat nat maid hidiyen Tugun ya maid ot di pangitib-an an naliwat di tagu. Muden gapu te wadah diyen Tugun ya hidiyey kitib-anan naliwat takun am-in te adi taku pakaun-unud.

¹⁶ Ta hidiye nan, hay panawatan taku nah kiphodan an malpun Apu Dios ya adi mipuun hi pangun-unudan ketuwen Tugun, mu mipuun hi kinalinan atona nah tagun waday pangulug na. Hituwey kitib-anan hay panawatan

taku kediyeen kiphodan ya gapuh ule nan ditaku. Ya bokon ya abu nadan Judyun mangipaanhnan ketuwen Tugun di uleyana, mu takon di dahdin waday pangulug nan umat ke Abraham di pangulug na. Hituwey gapunan hi Abraham ya ammod takun am-in an mangulug ¹⁷ te waday nitudok an kalin Apu Dios an kananay “He-a Abraham di mibilang an pun-ammod am-in di mangulug hi kabobboble.” Kinalin Apu Dios hinae te imbilang nah Abraham an ammod takun am-in an mangulug. Te hi Abraham ya nangulug ke Apu Dios an kabaelasan managuh nate ya wadaonay maid.

¹⁸⁻¹⁹ Hi Abraham ya ongal di pangulug nan Apu Dios te takon di inilanan adi mabalin an muntanud da nah inayanan hi Sarah ya ongal di namnamana ot kulugonan umannung hidiyen kinalin Apu Dios an hiyay mumbalin an ammod di dakkodakkol an tataguh kabobboble. Hituwen kinalin Apu Dios ke hiya handi: “Ahi dumakkodakkol di holag mut umat nadah bittuwon hi kabunyan an adi mabilang.” Kediyeen nangalyan Apu Dios ketuwe ya dandanin hinggatut di toon Abraham ta athidi mo nan kay natey adol na ya hi ke damdama Sarah ya adi pakaimbabale tuwali, mu nanongnay pangulug Abraham ke Apu Dios ot deyan immannung peman an dakol day holag na.

²⁰⁻²¹ Ugge nunhalinduwan nangulug kediyeen kinalin Apu Dios ke hiya te ongal di dinol nan kabaelan Apu Dios an paannungon hidiyen kinalina. Kinali namam-an nahamad di pangulug na ot dayawonah Apu Dios. ²² Ot gapu kediyeen nahamad an pangulug Abraham ke Apu Dios ya “Imbilang nah Abraham an maphod an tagu”.

²³ Hidiyen nitudok an imbilang Apu Dios hi Abraham an maphod an tagu te hay pangulug na ya bokon hiya ya abuy nibilang te ²⁴ takon di ditaku gapuh pangulug

takun hiya an nunmahun nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. ²⁵ In-abulut Apu Dios an mateh Jesus ta boklaonay liwat taku, mu minahuwana bo ta ditakun mundinol ke Jesus ya mibilang takun maphod.

Hay pumbalanan di pangun-unudan ke Jesus ya hay pakilinggopan ke Apu Dios

5

¹ Imbilang ditakun Apu Dios an maphod gapuh pangulug takun hiya ya malinggop moy kigappatan takun hiya gapuh inat Jesu Kristo an hi Apu taku. ² Ya gapuh nangulugan takun Jesu Kristo ya hiyay nangihayyup ke ditakun Apu Dios ta gibokon taku moy pamaptok na ke ditaku gapuh ulena. Ta hidiye nan mun-am-amlong taku te ahi taku midayaw nah kidayawan Apu Dios. ³ Bokon hinae ya abuy pun-am-amlongan taku, mu takon nah punligligatan taku te hidiyey pun-adalan takun mun-anus. ⁴ Hidiyen pangan-anusan takuh ligat di lummuh pambalan Apu Dios ke ditaku. Te deket tobalon ditaku ya hidiyey kipuunan di namnama taku an umannung nadan kinalin Apu Dios an atonan kidayawan takuh kad-ana. ⁵ Ya hidiyen namnamaon taku ya adi mibahho an ipaannung Apu Dios te impagibok nan ditakuy ongal an pamhod na. Hanan Espiritunan impaali nan ditakuy mangipagibok ke ditaku ke naen pamhod na.

⁶ Handih ugge taku nangulug ya maid di kabaellan takun mangat hi maphod te naliwat taku, mu impaalin Apu Dios hi Jesu Kriston nangikateh liwat taku handih tiempon gintud na. ⁷ Inila takun konan di tagun mangikateh ohan tagu, takon di maphod di pangien diyen tagun ikatena. Konan di pamhod an athidi. ⁸ Mu hi Apu Dios ya impatibo nay onngaongngal an pamhod nan ditaku, te

takon di inilanan naliwat taku ya intud-ak nah Jesu Kristo ot ikatenay liwat taku.

⁹ Hidiyen natayan Jesus di nangibilangan mon Apu Dios ke ditakun maphod. Ta hidiye nan namammam-a mon madinol taku te hi Jesus di mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios ya mihwang taku nah ena pangastiguwan ke ditaku. ¹⁰ Te handi ya kay taku nakibuhul ke Apu Dios, mu ingkaten nan Imbabale nay liwat takut mihayyup taku bon hiya. Ya gapu te nihayyup taku mon Apu Dios ya ongal di dinol takun nihwang taku te namahuwan hi Jesus ta wadat nangamung an bumaddang ke ditaku. ¹¹ Bokon ya abuh diye, mu ongal boy punamlongan taku ke Apu Dios te hay nakihayyupan takun hiya gapuh inat nan Apu takun hi Jesu Kristo.

Hay nunhinnatkonan di pumbalanan nan inat da Adam ke Kristo

¹² Handin liwat Adam an namangulun tagu ya binoltan di holag na, ta hidiye nan am-in di tatagu ya naliwat. Ot gapu kediyen liwat ya wada moy kate, kinali maten am-in di tatagu. ¹³ Takon tuwali handih ugge indat Apu Dios di Tuguna ke Moses ya naliwat day tatagu, mu uggeda inilan himpappangey liwat da te maid ni-an nan Tugun an mangipainilan adi pinhod Apu Dios di liwat. Mu naliwat da tuwali. ¹⁴ Ta hidiye nan am-in di tagu nipalpu handih nunliwatan Adam inggana handih nanawatan Moses nah Tugun Apu Dios ya nate da, takon di hay naliwatan da ya adi umat hi naliwatan Adam an kinahing nay kalin Apu Dios.

Hidiyen inat Adam ya nilagat am-in di tagu. Ya athidi bo nan inat nan nitun-ud ke hiya an hi Jesu Kristo an nilagat bon am-in di tagu. ¹⁵ Mu hay inat da ya ugge nun-ingngo, te nan inat Jesu Kristo gapuh ulen Apu Dios ya hinnatkon nah liwat an inat Adam. Hay numbalinan

nan nunliwatan Adam ya katayan am-in di tagu. Mu hay numbalinan nan inat Jesu Kristo ya kapakawanan di liwat di tagu. ¹⁶ Hay oha bon nunhinnatkonan da ya nan namangulun nunliwatan Adam ya hidiyey hinumlun hi kakastiguwan am-in di tagu. Adi umat nah inat Jesu Kristo gapuh ulen Apu Dios an takon di naliwat taku ya mibilang takun ugge naliwat ya mihwang takuh kakastiguwan taku. ¹⁷ Hay numbalinan di nunliwatan Adam ya katayan am-in di tagu. Mu hay numbalinan nan inat Jesu Kristo ya ongngaongngal te hanada ken mundinol ke hiya ya ulayan Apu Dios didat ibilang na didan maphod. Ta makitagu da ya makidayaw dan hiyat nangamung gapun Jesu Kristo.

¹⁸ Hidiyen nunliwatan Adam di humlun hi kakastiguwan am-in di tagu, mu gapuh kaphod nan inat Jesus ya pakawanan Apu Dios di liwat takun mangulug ta ibilang ditakun maphod an hidiyey kipuunanan midatan takuh biyag an maid di poppog na. ¹⁹ Ya gapuh ugge nangun-unudan diyen ohan tagu ke Apu Dios ya naliwat takun am-in te nipaboltan ke ditakun tataguh diyen kinagaga-ihona. Mu gapuh nangun-unudan Jesus ke Apu Dios ya ibilang Apu Dios nadan mangulug ke hiya an maphod.*

²⁰ Naliwat day tatagu handi tuwali ugge ni-an nidat hituwen Tugun ke Moses. Mu handih dinawat Moses hituwen Tugun ke Apu Dios ya namam-ay nunliwatan di tagu te uggeda inun-unud hituwen Tugun. Mu takon di athidi ya ong-ongal pe tuwaliy ulen Apu Dios ke dida. ²¹ Kinali maawatan taku an am-in di tagu ya mate ya makastigu te hay liwat na, mu gapu te makaulleh Apu Dios ya imbilang ditakun maphod ta waday biyag takun maid di poppog na gapuh inat nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay pangitikodan takun munliwat

---

* 5:19 5:19 Isaiah 53:11b.

6

¹ Mu adi gapu te makaulleh Apu Dios ya eyu kanan di tagan takun munliwat. ² Adi, te bokon mo hay liwat di kay nangdon ke ditaku te hidiyey ingkaten Jesu Kristo. Kinali kon nguddanon taku bon munliwat? ³⁻⁴ Kon uggeyu inilan handih nabonyagan takun mangulug ya kay taku nakikaten Kristo handih ingkate nay liwat taku ya kay hanan nakilubuk ditaku ke hiya? Nate, mu gapuh ongal an kabaelan Amana ya minahuwana. Athidi bon kay taku nakimahun hiyat waday balun biyag takun umat nah dinawat na handih namahuwana.

⁵ Te kay taku nakikaten hiya dih natayana ya ahi taku bo mamahuwan an umat ke hiya. ⁶ Handi boh nangipatakan dan hiyah krus ya kay nakipatak nan gaga-ihon kinatagu takut madadag di kabaelasan mangdon ke ditakut bokon taku mo kay muttatyun di liwat, ⁷ mu umat taku nah naten adinadaman e bo munliwat.

⁸ Ta hidiye nan gapu te kay taku nakikate ke Jesu Kristo ya kulugon takun makitagu takun hiya nah balun biyag. ⁹ Hi Jesus ya nate, mu namahuwan, kinali adi mo mate te inapput nay kate. ¹⁰ Handih natayana ya impakabboklanay liwat am-in di tagu, ta hidiye nan adi mo mahapul an ebo umalit ipidwanan mate. Hiya ya matagu mot nangamung te namahuwan ya am-in di at-attona ya kidayawan Apu Dios. ¹¹ Kinali nomnomon takun handin kinatagu takun gaga-iho ya nakikate ke Jesus ta ad uwani ya iohha takuy biyag takuh kidayawan Apu Dios te hay ngappatan takun Jesu Kristo.

¹² Kinali adi taku iabulut an hay punliwatan di kay nangdon ke ditakut adi taku aton nadan gaga-ihon impaingan di adol taku. ¹³ Hay kiatan di adol taku ya bokon hay gaga-iho, mu hay pinhod Apu Dios an kidayawana. Ditaku ya kay taku nate handi, mu kay taku namahuwan

te nahannotan moy pang-i-e taku. Ta hidiye nan mahapul an idat takuy adol takun Apu Dios ta hay maphod di aton taku. ¹⁴ Kabaelan taku mon adi munliwaliwat te bokon mo nah pangun-unudan takuh Tugun Moses di pangidinolan takuh kihwangan taku, mu idinol taku nah ulen Apu Dios ke ditaku.

Impumbalin ditakun Apu Dios an tataguna

¹⁵ Mu adiyu e kanan di “Deyan bokon hay pangun-unudan hi Tugun Moses di kihwangan taku ya takon moy aton takuy gaga-iho ot makaulleh Apu Dios.” Adi athidi, ¹⁶ te inila yun hanan un-unudon taku ya hidiyey ap-apu takun mamaal ke ditaku, kinali deket hay punliwatan di un-unudon taku ya paddungnay hidiyey ap-apu takun mamaal ke ditaku, ta hidiyey gumapuh kakastiguwan takuh impierno. Mu deket hi Apu Dios di un-unudon taku ya hiyay Apu taku ya mumbalin takun maphod. ¹⁷ Mumpasalamatak hi ongal ke Apu Dios, te takon di hay punliwatan di in-innat yu handi ya deyan ad uwani ya iohha yun mangun-unud nah nahamad an tuttudun dingngol yu. ¹⁸ Athidiy ine-ena te napoppog moy punmuttatyuan taku ke Satanas ta hi Jesu Kristo moy kon muttatyun ditaku ta hay maphod di aton taku. ¹⁹ Manuket in-ingngok nan punliwatan taku nah muttatyun paka-un-unudonay apuna ya nalakan maawatan yu. Te handi ya kay ditaku muttatyun Satanas te hay gaga-ihon pinhod nay inainat taku. Muden ad uwani ya hi Jesus moy Apu taku ya mahapul an un-unudon takuy pinhod na.

²⁰ Handi ya maid di innun takun mangat hi pinhod Apu Dios te hay gaga-ihoy inainat takun kay taku muttatyun di liwat. ²¹ Mu kon waday ginun-ud taku nadah gaga-ihon inainat takun mangipabain? Maid. Hay numbalinan dadiye ya katayan an kihi-anan ke Apu Dios. ²² Muden maphod ta ad uwani ya napoppog moy punmuttatyuan

taku ke Satanas ot mumbalin taku mon muttatyun Apu Dios. Hiya moy nihannot an un-unudon taku ta hay maphod di aton taku. Hay pumbalinan tuwe ya waday biyag takun maid di poppog na. ²³ Hay pumbalinan di liwat ya kate an hidiye nan kakastigu ta mihi-an tan Apu Dios. Mu hay idat Apu Dios nadah mangulug ke Apu takun hi Jesu Kristo ya hay biyag an maid di poppog na.

Adi mo mahapul an idinol taku nah Tugun Moses

7

¹ Inilak an maawatan yun kaibaiba tun kalyok ke dakayu te inila yun abuna nah kataggun di taguy pangun-unudana nah Tugun. Kinali deket natey tagu ya napop-pog moy pangun-unudana kediyen Tugun. ² Umat nah nalahin an babai, hi linteg ya adinadaman e bo malahin hi udum. Mu deket nate nan inayana ya damanan malahin bo. ³ Te deket nanongnan matagu nan inayana ya e malahin hi udum ya makali mon inhuyop nay bokona inayan, mu deket nate nan inayana ta numbintan ya bokon liwat hidiye.

⁴ Athidin dakayun kaibaiba an kay kayu nakikaten Jesu Kristo handih natayana. Ta hidiye nan adi mo mahapul an idinol taku nah Tugun Apu Dios an dinawat din hi Moses. Te hi Jesu Kriston namahuwan di nihannot an idinol taku ta hana mon pinhod Apu Dios di aton taku. ⁵ Handih ugge taku ni-an nangulug ya inainat takuy punliwatan an pinhod di adol taku. Ya handih nipainila nan Tugun Moses ke ditaku ya namam-a ot ya abuy naminhod di adol takun mangat hi gaga-iho te hidiyey impaingha taku, yaden hidiyey lummuh katayan takun kihi-anan takun Apu Dios. ⁶ Mu ad uwanin mangulug takun Jesu Kristo ya kay taku nakikaten hiya, ta hidiye nan adi mo mahapul an idinol taku nah nitudok an Tugun an kay ni-an nangdon

ke ditaku. Te nan balun ine-en pangun-unud ke Apu Dios di un-unudon taku te wada moy kabaelan takun malpu nah Espirituna.

Hanan Tugun an dinawat Moses di mangipainilah kinagaga-ihon di tagu

⁷ Mu wadan pangali yuy “Deket athina ya adi maphod nan Tugun Moses.” Mu adi athidi te nan Tugun di nangipainila ke ditaku hi mipanggep hi punliwatan. Umat nah kananay, adiyu amowan di nganneh diyen wadah ibbayun tagu. Hidiyey panginilaan an hay umamo ya gaga-ihon, mu gulat nat maid hidiyen Tugun ya ugge ot nainilan liwat hidiyen. ⁸ Handih nanginilaak an kanana nah Tugun di gaga-ihoy umamo hi nganneh diyen wadah udum ya namammam-a ot ya abu an maka-amowak. Gulat nat maid hidiyen Tugun ya wadan kanan taku on maid di liwat taku te maid di mangipainilan ditaku.

⁹ Umat ke ha-on, handih uggek naawatan di ine-en diyen Tugun ya kanak pe on makaphodak. Mu handih naawatak ya ininnilak an nahalman gayam di liwat ku ya ininnilak bon maid di bilang kun Apu Dios an kayak nate. ¹⁰ Man-uke ya hidiyen Tugun an nangidinolak an pangun-unudan hi pakitaguwan ke Apu Dios di hinumlun hi natayak ta mihi-anak ke hiya te maid di pakaun-unud kediyen Tugun. ¹¹ Hantun gaga-ihon kinataguk di nunhaul ke ha-on te kanak pe on hay pangun-unudak nah Tugun di kitaguwak an munnananong, mu kon ot adi te hay numbalinana ya katayan an kihi-anan ke Apu Dios.

¹² Hidiyen Tugun Apu Dios ya makaphod te maphod ya niptok di ittutuduna. ¹³ Kinali adi taku kanan di hidiyen maphod an Tugun di humlun hi kihi-anan taku ke Apu Dios. Hay humlun hi kihi-anan ke Apu Dios ya hay adi

taku pangun-unudan kediyen Tugun. Gapu ketuwen adi taku pangun-unudan di kitib-anan namahig di liwat taku.

Maid di kabaelan takun mangat hi maphod hin maid di baddang Jesu Kristo ke ditaku

¹⁴ Inila takun maphod nan Tugun an dinawat Moses te nalpuh Espiritun Apu Dios. Mu ha-oy ya taguwak ya abu ya adiyak pakaun-unud kediyen Tugun te kayak muttatyun di liwat. ¹⁵ Adik maawatan di pangi-ek te nan maphod an pinhod kun aton ya bokon hidiyey oggan ku aton. Hanadan gaga-ihon adik pinhod ot ya abuy atoatok. ¹⁶ Teden athidi an adik pinhod nadan gaga-ihon atoatok ya hituwey kitib-anan tobalok an maphod nan Tugun. ¹⁷ Dadiyen atoatok an punliwatan ya adik ingudnguddan te nan gaga-ihon kinataguk di mangigagan ha-on an mangat ke dadiye. ¹⁸ Hituwey nanginilaak an maid di maphod hi kinataguk te takon di pinhod kun aton di maphod ya adik kabaelan an aton. ¹⁹ Makulug hituwe te nan maphod an pinhod kun aton ya hidiyey adik aton, mu nadan gaga-ihon adik pinhod an aton ya dadiye ot ya abuy atoatok. ²⁰ Kinali gapu te athidin nahunni ya hidiyey kitib-anan hay punliwatan an pinhod di adol kuy mangigaggag-an ha-on an munliwat.

²¹ Kinali ad uwani ya inilak an athidiy nitaguwan an takon di nan maphod di pinhod an aton ya nan gaga-iho ot ya abuy inat. ²² Te man-ut hi nomnom ku ya abulutok an makaphod di tugun Apu Dios, ²³ mu tun adol ku ya nan punliwatan di atona. Athituy ma-ma-at: Hi nomnom ku ya kanak di atok di maphod, mu deke on hinnatkon di oggan aton di adol ku. Kinali kayak muttatyun di punliwatan an pinhod di adol ku.

²⁴⁻²⁵ Athidin kay nunduway ine-en di nitaguwak, te hay nomnom ku ya pinhod kun un-unudon nan tugun Apu

Dios, mu tun adol ku ya hay punliwatan di pinhod nan aton. ^[24] Toan mah tu! Gulat nat maid di bumaddang ke ha-on ya hay gaga-ihoy atoatok ta hay pumbalinana ya mihi-anak ke Apu Dios ta nangamung. ^[25a] Mu maphod ta wadah Jesu Kriston nangihwang ke ha-on ta uggeyak nihi-an ke Apu Dios. Hidiyey gapunah pumpasalamatak ke Apu Dios.

8

Hay Espiritun Apu Dios di bumaddang ke ditakuh pangatan takuh maphod

¹ Dadiyey kitib-anan ditakun mangulug ke Jesu Kristo ya adi taku makastigu, ² te nigappat takun hiya ya wadan ditaku nan Espiritun Apu Dios an manannot hi pangi-e taku ta adi mo deke on ihik takun aton nan punliwatan an hidiye nan gumapuh kihi-anan takun Apu Dios ta nangamung. ³ Adi mapakawanan di liwat taku hi pangun-unudan taku nah Tugun Apu Dios te adi taku pakaun-unud te gaga-ihoy kinatagu taku. Mu hi Apu Dios ya pakawanany liwat taku te intud-ak na nan Imbabalenan numbalin hi tagun umat ke ditaku ot ikate nay liwat taku. Hidiyey pamaddang Apu Dios ke ditaku ta aton takuy maphod an bokon mo hay gaga-iho. ⁴ Inat nah tuwe ta ditakun mangulug ya waday kabaelan takun mangat hi niptok an umat nadah nitudok nah Tugun Moses. Ta hidiye nan ditakun mangulug ya bokon nan gaga-ihon pinhod di adol takuy un-unudon taku, mu nan pinhod nan Espiritun Apu Dios.

⁵⁻⁶ Hanan tagun hay gaga-ihon pinhod di adol nay nonomnomona ya hidiyey un-unudona. Hituwey humlun kihi-anana ke Apu Dios. Mu nan tagun hay pinhod di Espiritun Apu Dios di nonomnomona ya hidiye boy un-unudona ya hay pumbalinana ya luminggop ya midatan

hi biyag an maid di poppog na. ⁷ Ot hanan tagun hay gaga-ihon pinhod di adol nay un-unudona ya hiyay buhul Apu Dios. Adina un-unudon di tugun Apu Dios te hay kakulugana ya maid di kabaelasan mangun-unud kediye. ⁸ Hanadan mangun-unud hi gaga-ihon pinhod di adol da ya adida ipaamlong hi Apu Dios.

⁹ Mu ditaku ke ya adi athidi te wadan ditaku nan Espiritun da Apu Dios ke Jesu Kristo an mangituttuduh aton taku. Mu nada ken maid di Espiritun Kristo ke dida ya bokona tatagu dida. ¹⁰ Mu ditaku ken wadah Jesu Kristo ke ditaku ya takon di mate tun adol taku gapuh liwat taku ya wadan ditaku nan balun biyag te imbilang ditakun Apu Dios an maphod te hay nangidinolan takun Jesus. ¹¹ Deket wadan ditaku nan Espiritun Apu Dios an nunmahun Jesu Kristo ya athidi bo damdamay atonan ditakun mahuwan ditaku gapuh ongal an kabaelana.

¹² Kinali, dakayun kaibaiba, ad uwanin wada mon ditaku nan Espiritun Apu Dios ya mahapul an iwalong takuy gaga-ihon pinhod di adol taku. ¹³ Te deket aton taku nan gaga-ihon pinhod di adol taku ya mihi-an takun Apu Dios ta nangamung. Mu deket abuluton takuy baddang nan Espiritun Apu Dios ta itikod takun mangat nadah gaga-ihon pinhod di adol taku ya makitagu takun Apu Dios ta nangamung ¹⁴ te am-in di mangun-unud nah Espiritun Apu Dios ya diday mibilang an imbabalena. ¹⁵ Ta hidiye nan bokon mo hay takut di nangdon ke ditaku te waday Espiritunan ditaku, kinali madinol takun mangalih “Ama” ke hiya.

¹⁶ Hanan Espiritun Apu Dios di mangipainila an imbabale ditakun Apu Dios. ¹⁷ Ya gapu te imbabale ditaku mon hiya ya milak-am taku nah idat nan Jesu Kristo. Ya deket makililigat takun Kristo te hay pangun-unudan takun hiya ya ahi taku bo makidayaw ke hiya.

Hay kihwangan takuh punligligatan taku

¹⁸ Inilak an nan punholholtapan takud uwani te hay pangun-unudan takun Jesus ya ittaittay hin iingngo nah ahi pangipadayawan Apu Dios ke ditaku. ¹⁹ Ya am-in di lintun Apu Dios ya kay da uma-abtuh pangipatib-an Apu Dios hi kidayawan nadan imbabalena. ²⁰ Man-uke ya ugge naat di pinhod Apu Dios am-in hanadah lintuna te impumbalina didan madadag. Adida pinhod, mu hidiyey pinhod Apu Dios. Mu takon di athidi ya waday namnama takun ²¹ hi udum hi algo ya am-in di lintun Apu Dios ya ahina pakiphod hantuh pangipaphodana ke ditakun tatagunat mumbalin taku nah pinhod nan pumbalanan taku. ²² Inila takun am-in di lintun Apu Dios ya nunligligat da ingganad uwani hi panpan-oddan dah ahida kiphodan. Hidiyen nunligligatan da ya umat hi punligatan di babain muntungo. ²³ Takon di ditakun mangulug an nangipaaliyan Apu Dios hi Espirituna ya maligligatan taku damdama. Ta hidiye nan umabtu takun madatngan nan pangipatib-an Apu Dios an ditakuy imbabalena. Kediye tiempo ya mahannotan tun adol taku hi balun adol an adi mo mate. ²⁴ Ya gapu te inihwang ditakun Apu Dios ya wada nan namnamaon takun ahi maat. Mu inila takun ugge ni-an naat te kon gulat nat naat ya adi taku ot mo hadhad-on. Kon mabalin bon had-on di nagibbu mon naat? ²⁵ Mu gapu te madinol takun ahi taku ang-angon di kipaannungana ya anusan takun munho-ho-od inggana mipaannung.

²⁶ Bokon hidiye ya abu, mu baddangan ditakuh Espiritun Apu Dios hin waday pungkudangan taku. Umat nah pundasalan taku te ugge taku inilay aton takun mundasal. Mu takon di athidi ya wada nan Espiritunan mangitakdog ke ditaku ke Apu Dios te takon di waday pinhod takun kalyon ya adi taku pakaikali. ²⁷ Ya hi Apu Dios an

nganinilah wadah nomnom taku ya inilana damdama hin nganney pinhod nan Espirituna hin pun-idasalan ditaku, te nan ibagan nan Espirituna ya hidiyey pinhod Apu Dios an idat ke ditaku.

²⁸ Ya inila takun am-in di ma-ma-at ke ditaku ya pumbalinon Apu Dios an kiphodan takun naminhod ke hiya, an pintok nan tataguna mipuun hi ninomnom nan aton. ²⁹ Handih pinghana ya inilan Apu Dios tuwali nadan mangun-unud ke hiya ya pinilina tuwali didan miunnud hi pangi-en nan Imbabalenay pangi-eda. Ta ditakun mangulug ya mibilang takun imbabalenat hi Jesu Kristoy kay panguluwan taku. ³⁰ Ditakuy pinilin Apu Dios an imbabalena te plinanu na tuwaliy pinhod nan pangi-e taku ot tobalon ditakun maphod. Hay manguddidin atona ya ipadayaw ditaku.

Hay ongal an impaminhod Apu Dios ke ditakun tataguna

³¹ Deket umat hidin hi Apu Dios di kon tagun ditaku ya maid moy mabalin an manadag ke ditaku. ³² Hi Apu Dios ya uggena kinawwanan nan binugtung an Imbabalena ot ipaalinat ikate nay kiphodan takun am-in. Ot namama mo hin mipanggep nah udum an mahapul taku te adina kawwanan an idat am-in dadiye. ³³ Hi Apu Dios di numpakawan hi liwat taku ot ibilang ditakun maphod, kinali maid di lebbeng di ohan tagun mangalin gaga-iho takun pinilin Apu Dios an tataguna. ³⁴ Ya athidi bon maid di mabalin an mangihi-an ke ditaku ke Apu Dios te wadah Jesu Kristo an nangikateh liwat taku ot ahi mahuwan Amana. Hi Jesus an impatag-enan mun-ap-apu ya dehdih winawwana ta takdog ditaku. ³⁵ Takon di nganney maat ke ditaku ya adi mapoppog di impaminhod Jesu Kristo ke ditaku. Takon di maligligatan taku, mabulubulun di nomnom taku, punholholtapon ditaku gapuh pangulug

takun Jesu Kristo, kumudang di kanon ya bulwati, takon di waday katatakut hi maat ke ditaku weno patayon ditaku ya nanongnan pinhod ditakun Jesu Kristo. ³⁶ Te wada tuwali nah kalin Apu Dios di mipanggep hi punligligatan takun kananay

“Hanghangaon mit nangamung di katayan mi gapuh pangun-unudan min he-a, Apu Dios. Man-uket ya hay punnomnom di tatagun dakami ya kay kami kalneron na-ala on kinlong da.”*

³⁷ Mu takon di athidin munligligat taku ya waday dinol taku an mangapput takuh udidina gapu ke Jesu Kristo an naminhod ke ditaku. ³⁸ Madinolak an ongal di impaminhod Apu Dios ke ditaku ya maid di humani kediyen pamhod nan ditaku, takon di mate taku weno matagu taku, takon nadan anghel, dimonyo ya nadan udum an adi matibon waday kabaelana, takon di nganney ma-ma-at ke ditakud uwani weno hi udum an algo, ³⁹ takon di nadan wadad kabunyan ya ad dalom weno nganneh diyen lintuna ya maid di kabaelan dan humani nah impaminhod nan ditaku gapuh nigappatan takun Jesu Kristo an hi Apu taku.

Hanadan Judyuy namangulun pinilin Apu Dios an tataguna

9

¹ Kaibaiba, ha-oy an mangulug ke Kristo ya makulug tun kalyok. Takon di nan Espiritun Apu Dios ya inilanay wadah nomnom ku. ²⁻³ Kalyok ke dakayun nahalman di hakit di nomnom kut nangamung gapu nadah ibbak an Judyun adi mangulug ke Kristo. Gulat nat mabalin ya takon di ha-oy di makastigun mihi-an ke Jesu Kristo mu ta mihwang da ot ahan. ⁴ Dakamin Judyuy pinilin

---

* 8:36 8:36 Psalm 44:22

Apu Dios an tataguna ya dakol di inat nah kiphodan mi. Dakamiy imbilang nah imbabalena ot ipatibo nan dakamiy kinatag-ena ya impainila nan dakamiy nadan nakitobbalana. Dakamiy boy nangidatana nah Tuguna ya intuttudu nan dakamiy aton an mundayaw ke hiya. Ya dakol di kinali nan ahina aton hi kiphodan min Judyu. ⁵ Hanadan Judyun nahlagan miy pinilin Apu Dios an namangulun tataguna. Takon hi Kristo, hin mipanggep hi kinataguna ya nahlag damdaman dida. Hiya ya Dios an Ap-apun di am-in an lebbengnan madayaw ta nanga-mung! Amen.

⁶ Kinalin Apu Dios an nadan Judyuy tataguna, mu uggena imbilang didan am-in an taguna te kahingon di udum nadan intuttuduna. Mu adi taku kanan di ugge impaannung Apu Dios di kinalina. ⁷ Adi bo am-in di holag Abraham ya mibilang dan imbabalen Apu Dios. Te wada tuwaliy kinalin Apu Dios ke Abraham an kananay “Abuna nadan holag Isaac di ibilang kun holag mu.” ⁸ Hay pinhod tuwen kalyon ya adi gapu te nitungon holag Abraham ya imbabale mon Apu Dios, te abuna nadan nitungo gapuh nipaannung nan kinalin Apu Dios di mibilang. ⁹ Nipatiboh tuwe handih nangalyanan Abraham mipanggep hi ahi kawadaan di imbabalenan kananay “Mala-uy ohan toon ya atok nan kinalik an ahi mun-imbabaleh lalaki nan inayam an hi Sarah.”

¹⁰⁻¹² Athidi bon Rebekah an inayan Isaac an nahlagan takun Judyu. Handih nangibutyugana nadah nundappil an da Esau ke Jacob ya kanan Apu Dios ke hiyan “Hanan nihaynod di ahi un-unudon nan panguluwan.” Handih nangalyanan diye ya uggeda ni-an nitungo. Ya maid di eda inat hi maphod weno gaga-iho kediyen nangalyana. Hidiyey kitib-anan ugge nipuun hi inat dadiyen nundappil di namiliyan Apu Dios, mu nipuun hi punnomnom

na. Te makulug an hiya ya adina ipuun hi maphod an inat di pamiliyanah taguna, mu nangamung di pinhod na. ¹³ Impitudok Apu Dios di mipanggep ketuwen kananay “Hi Jacob di pinhod ku, bokon hi Esau.”

¹⁴ Takon di umat hidi ya adi taku kanan di nihallah Apu Dios te tipet pinhod nay oha ya ena adi pinhod di oha? ¹⁵ Hay gapunan adi taku kanan di athidi ya kanan Apu Dios ke Moses handih doney “Ipatibok di ulek ya homok ku nah tagun pinhod ku.” ¹⁶ Ta hidiye nan ugge nipuun hi punnomnom taku weno hay pangatan di taguh maphod di gapunah pammokan Apu Dios ke ditaku, te nangamung di pinhod nan homkon. ¹⁷ Mu deket adina pinhod an homkon di tagu ya nangamung na. Te waday impitudok nah mipanggep hi kinalina nah patul di Egypt an kananay “Ha-oy di nangidat ke he-a hi kinapatul mu ta deket apputon dakan ha-on ya mipatiboh tataguy ongal an kabaalak ta mundingngol di ngadan kuh kabobboble.”

¹⁸ Athinay pangien Apu Dios an homkonay pinhod nan homkon ya iwalong nay pinhod nan iwalong ta aton day adi maphod.

Hay ine-en di boh-ol ya homok Apu Dios

¹⁹ Adi gapu te umat hidi ya etaku kanan di “Ot maid moy bahul taku, takon di nganney aton taku te kon waday kabaelan taku hin hay pinhod Apu Dios di maat?” ²⁰ Mu kalyok ke dakayu an ditakun tatagu ya maid di kalebbengan takun mangalih athidi ke Apu Dios. Gaga-iho hin pabahulon taku weno etaku balawon di indat nan gahat taku ta etaku kanan di “Antipet athituy nangapyam ke ha-on?” ²¹ Kay miingngoh Apu Dios nah mangapyah buwod an nangamung pey pangapyana. Nangamung ke hiya hin

inip-iphod nay nangapya nah oha ya linggolinggom na nan oha.

²² Athidin Apu Dios an nangamung nah pinhod nan aton ke ditakun lintuna. Deket kananay kastiguwona nadan tatagun bobboh-olanat mipainilay ongal an kabaelana ya nangamung na. Mu ingganad uwani ya ananusana dida ²³ ta ipainila nay kinatag-ena ke ditakun pinili nan homkonan ahina ipadayaw hi langit. ²⁴ Ya maphod ta pintok ditakun Judyu, mu bokon ditaku ya abu te takon nadan bokon Judyu. ²⁵ Miunnud hituwe nah impitudok Apu Dios ke Hosea an kananay

“Hanadan tatagun ugge ni-an nibilang an tataguk handi ya ibilang ku mo didan tataguk. Uggek impatiboy naminhod kun dida handi, mu ad uwani ya ipati-bok mon dida.* ²⁶ Ya nadan tataguh kabobboblen ugge nibilang ni-an an tataguk ya ahi da mibilang an tataguk ya imbabalek te ha-oy an Dios an wadat nangamung di kon tagu ke dida.”†

²⁷ Ya impaabig nan Isaiah di mipanggep nadah Judyu an kananay

“Man-ut dakol day Judyun umat hi kinadakol di lonah pingngit di baybay, mu o-ohan diday mihwang ²⁸ te nunna-ud an kastiguwona nadan adi mangu-lug ke hiya tuh luta.”‡

²⁹ Miunnud hituwe nah kalin Isaiah dih donen kananay “Gulat nat maid di homok Apu Dios an Kabaelasan am-in ya maid di natdaan ke ditakun Judyu, umat nadah tatagud Sodom ya ad Gomorrah an nate dan am-in.”§

Hay ugge nangulugan nadan Judyu ke Jesus

---

* 9:25 9:25 Hosea 2:23 † 9:26 9:26 Hosea 1:10 ‡ 9:28 9:27-28 Isaiah 10:22-23 § 9:29 9:29 Isaiah 1:9

³⁰ Athituy kibalinana: Handi ya maid hi nomnom nadan bokon Judyuy pambalan Apu Dios ke dida, mu ad uwani ya imbilang na mo didan maphod te nangulug dan Jesus. ³¹ Mu nadan Judyu ya nundingol da nah Tugun Moses te pangali da on hidiyey pangipuunan Apu Dios hi pambalana ke didan maphod, mu bokon. ³² Tipe nin ta ugge imbilang Apu Dios didan maphod? Te idinol dah pangun-unudan da nah Tugun Moses, an bokon ke Kristo. Hay uggeda nangidinolan ke Kristo di kialigan nan batun kihupdugan. ³³ Hituwe ya miunnud nah impitudok Apu Dios an kananay

“Waday tudduwok ad Zion an mialig nah batun kihupdugan di tatagu, deket nihupdug da on natu-i da. Mu nadan tatagun waday dinol da ke hiya ya adida muntutuyuh eda nundinolan te ihwang na dida.”*

10

¹ Kaibaiba, idasadasalak nadan iibbak an Judyu te pinhod ku ot anhan an ihwang Apu Dios dida. ² Inilak an pinhod dan abun mangun-unud ke Apu Dios, mu mibanahho da te makudang di inila dah mipanggep ke hiya. ³ Man-uke ya adida pinhod an awatan di ine-en di pangibilangan Apu Dios an maphod di ohan tagu. Te hay pangidinolan dan mibilang an maphod ya hay pangun-unudan da nah Tugun Moses an bokon hi ulen Apu Dios. ⁴ Nihallah diyen punnomnom da te pinoppog Kristoy pangidinolan kediyen Tugun ta hiyay pangidinolan takuh pambalan Apu Dios ke ditaku.

Hay panawatan hi kihwangan

⁵ Hi Moses ya impatibonan kah-in an un-unudon amin di Tugun Apu Dios hin hidiyey pambalanan ditaku te

---

* 9:33 9:33 Isaiiah 8:14 ya 28:16

kananay “Hay tagun paka-un-unudonay Tugun Apu Dios ya hiyay manawat hi mikadwan biyag an malpun hiya.”
⁶⁻⁷ Man-ut athidi, mu kon ipapilit Apu Dios an aton taku nadan adi taku kabaelan ta ahi ditaku ibilang an maphod ta mihwang taku? Adi, te hay kipuunan di pangibilanganan maphod di ohan tagu ya hay pangulug na. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Adi mahapul an ume kayuh langit weno ad dalom an e mangikuyug ke Kristo tuh luta ta ahi kayu mihwang.” Adi athidi te hay kihwangan ya hay pangidinolan ke Jesu Kristo. ⁸ Hay impainilan Apu Dios an mahapul ya hay pangihamadan takuh pangulug takun Kristo an hinaey emi itanuttudu. Wada boy impitudok Apu Dios an kananay “Adi naligat an maawatan di pinhod Apu Dios an inilaon taku mipanggep hi pangulug ke hiya te am-in taku ya mabalin an nomomon taku ya punhuhummanganan takuh diye.”

⁹ Deket kalyon takun hi Jesus di Ap-apu ya deket nahamad di pangulug takun minahuwan Apu Dios hiya ya mihwang taku. ¹⁰ Te hay kihwangan di tagu ya mipuun hi pangidinolanan Jesu Kristo, te nan tagun mangulug ke hiya ya ipainila nay nangulugana ya hiyay tobalon Apu Dios an maphod. Hidiyen tagu ya mihwang. ¹¹ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hanan tagun mangidinol ke Kristo ya adi muntutuyuh ena nangidinolan ke hiya te ahi mihwang.” ¹² Am-in di tagun mangulug ya migappat ke naen kihwangan te maid di kituppugana, Judyu ya bokon te hi Apu Dios di Ap-apu dan am-in. Kinali takon di dahdin tagun mumbagah baddang ke hiya ya homkona. ¹³ Miunnud hituwe nah nitudok an kananay “Am-in di mumbagah baddang an kananay ‘Apu, ihwangak anhan’ ya nunna-ud an mihwang.’ ”*

---

* 10:13 10:13 Joel 2:32

Maid di pangigadulan nadan Judyu hi adida pangulugan ke Jesus

¹⁴ Mu nganney aton dan mangibagan Jesu Kristo an ihwang na dida hin adida mangulug ke hiya? Ya nganney innun dan mangulug ke hiya hin maid di eda dingdingol hi mipanggep ke hiya? Ya nganney innun dan mangngol hin maid di e mangituttudun dida? ¹⁵ Kinali mahapul an wadaday mangulug an mitud-ak an e muntuttudu. Hituwey kialigan nan impitudok Apu Dios an kananay “Maan-anla nadan tatagun datngan nadan mangipainila nah maphod an mituttudun kiphodan di tatagu.” ¹⁶ Mu adi am-in nadan nangngol kediyen nituttudu ya nangulug da. Hituwe ya miunnud nah kinalin Isaiaah ke Apu Dios di “Apu, o-oha day mangulug hi ituttudu mi.”† ¹⁷ Hay pangulugan di tagu ya mahapul an donglon day mituttudu mipanggep ke Kristo, kinali mahapul an waday umen e muntuttudun dida.

¹⁸ Mu nadan Judyun ugge nangulug ya maid di pangigadulan dan uggeda dingngol hidiyen nituttudu te nitudok nah kalin Apu Dios an kananay
“Nundingngol am-in hi kabobboble tuh lutay mipanggep ke Apu Dios.”

¹⁹ Adinadaman ugge naawatan nadan Judyu handin in-tuttudun Moses handih namoh-olan Apu Dios ke didah uggeda nangun-unudan ke Apu Dios. Te kinalin Moses ke didah kinalin Apu Dios ke hiyan kananay

“Homkok nadan udum an tatagun bokon Judyu an dida nan adiyu ibilang an tagu. Pinihupihul yu dida te uggeda inilay mipanggep ke ha-on, mu ahi kayu bumobboh-ol gapuh amo yuh pangipaptok kun dida.”

---

† 10:16 10:16 Isaiaah 53:1

²⁰ Hi ke damdama Isaiah ya ugge timmakut an nangipainila nah impaabig Apu Dios ke hiyan kananay
 “Ha-oy an Dios ya numpainilaak nadah tatagun ugge nunnomnom ke ha-on handih pinghana, te handi ni-an ya man-u te adiyak hapulon, mu ad uwani ya inilaak mo ke dida.”[‡]

²¹ Hidiyen kinalin Isaiah ya mipanggep nadah bokon Judyu. Mu hituwey kanana damdama nadah Judyu
 “Takon anhan di anal-alukok didat abuluton day impam-inhod kun dida ya kapyanan adida ya immam-a da ot pay di ngohe dan ha-on.”

Hay ongal an homok Apu Dios nadah Judyu

11

¹ Takon di athidin dakol nadah Judyuy adi mangun-unud ke Apu Dios ya adinadaman etaku kanan di “Inwalong mon Apu Dios didan tataguna.” Adi mabalin an etaku kanan di athidi te tibon yun inabulutak yaden Judyuwak an holag Benjamin an holag din hi Abraham. ² Ugge inwalong Apu Dios nadan Judyu an pinilinan tataguna handih pinghana. Te kon uggeyu inilan wada nah impitudok Apu Dios mipanggep hi nundiklamuwan Elijah ke hiya gapuh ad-adin inat nadan ibbanan Judyu? Kanan Elijah ke Apu Dios di ³ “Apu, pinate dan am-in nadan profetas an intudak mu ya pina-i da bon am-in nadan pangiklongan mih iappit min he-a. Dehtun ohaak mon natdaan hanadah mangulug ke he-a ya takon di ha-oy ya ihikak an patayon.”

⁴ Mu himmumang hi Apu Dios an kananay “Adi, bokon he-a ya abuy natdaan hanadah mangun-unud ke ha-on. Takon di dakol day nangiwalong ke ha-on ta hi Baal moy daydayawon dan dios da ya wadaday pitun libun

---

[‡] 10:20 10:20 Isaiah 65:1

impapaptok kun mundayaw ke ha-on an adida dayawon hi Baal.”⁵ Athidid uwanin wadaday udum an Judyu an mangun-unud ke Apu Dios an pinilinan mihwang gapuh homok nan dida.⁶ Hay nangipuunanah namiliyanan dida ya hay ulenan dida, bokon hay maphod an inat da. Te gulat nat athidi ya kay da mo binokla, bokon mo gapuh ulena.

⁷ Kinali athitu: man-ut dakdakol nadah Judyuy nangat am-in hi kabaelan dat abuluton ot Apu Dios dida, mu o-o ha ya abuy pinilina. Hay kadakolan ke dida ya inwalong na dida te makangohhe da.⁸ Hituwe ya miunnud nah impitudok Apu Dios an kananay

“Impakulhin Apu Dios di nomnom da ta adida pakaawat hi pangi-ena, kinali kay da adi pakatibo ya pakadngol ingganad uwani.”

⁹ Wada boy impitudok na handi ke David mipanggep ke didan kananay

“Hana ot ta nan pangipaananan dan humamuhamul an pun-amlongan day gumapuh kadadagan da. Om, hana ot ta mumbalin hidiyeh kay bitun kag-ahan da ya kakastiguwan da.¹⁰ Ya hana ot ta mumbalin dan kay nakulap ta adida pakatibo.* Ya athidi bon gapuh adida pangulugan ya mangngemangngey punligligatan da ta kay da mumpahpah-on hi makaddam-ot.”

¹¹ Ot gapu te athidin uggeda nangulug ke Kristo ya kon munnananong an mihi-an da ke Apu Dios? Adi. Te hidiyen uggeda nangulugan ya numbalin an hidiyeh kihwangan nadan bokon Judyu. In-athitun Apu Dios ta umamo nadan Judyu hi pangipaptokana nadah bokon Judyu ta kal-ina ot ya mangulug da damdama.¹² Gapu kediyen ugge nangulugan nadan Judyu ya numbalin an

---

* 11:10 11:9-10 Psalm 69:22-23

makauleh Apu Dios nadah bokon Judyu. Mu hi udum hi algon dumakdakol day Judyun mangulug ya umul-uleh Apu Dios hi udum an tatagut migappat dah kiphodan nadan Judyu.

Hay ine-en di pangihwangan Apu Dios hi tagu, Judyu ya bokon

¹³ Ipainilak ke dakayun bokon Judyu an ha-oy di napilin mangipainilan dakayu hi mipanggep ke Jesus. Ya hituwen kinaapostoles ku ya idayaw ku ya munhuhuluwak ketuwen ngunuk ¹⁴ ta kal-ina ot ya umamo nadan ibbak an Judyu ke dakayu ta mangulug dat mihwang da damdama. ¹⁵ Maphod di numbalinan diyen nangiwalongan Apu Dios nadah Judyu te nihayyup kayun bokon Judyu ke hiya. Mu deket mangulug nadan Judyu ya immam-anan maphod di maat gapuh homok Apu Dios ke ditakun am-in an kay taku mamahuwan.

¹⁶ Ditakun Judyu ya kay ditaku nan tinapay hi niatan takun Apu Dios: te hay aton taku hin umiappit takuh tinapay ke hiya ya pumi-ang takuh ittay ta hidiyey iappit takun hiya. Ya deket inabulut nah diyen tinapay ya kitib-anan imbilang nan maphod am-in nan tinapay. Kay ditakuy tinapay ya nan ammod takun hi Abraham di kay pi-ang nan tinapay an niappit ke Apu Dios te hiyay namangulun makalin taguna. Umat bo nah kaiw an deket maphod di lamut na ya maphod boy hapang na. Hi Abraham di kay lamut ya ditakun holag nay kay hapang.

¹⁷ Mu wadaday hapang an adi bumunga, diday tinungil Apu Dios ot ihannot nay udum an hapang an nalpu nah kaiw an impamga nay tomol. Datuwen nihannot an hapang ya makitagu da kediyeen kaiw an oliba. Hay kialigan dadiyen hapang an nihu-up ya dakayun bokon Judyu. ¹⁸ Mu takon di dakayuy kay nihannot nah natungil an hahapang ya adiyu pangaliy kudukdul kayu mu dida.

Te bokon dakayuy umidat hi kiphodan nan nihu-upan yu te nan nihu-upan yu moh udot di umidat ke dakayu.

¹⁹ Wadan pangali yu boy “Mu tinungil Apu Dios didat mihannot kami.” ²⁰ Makulug an nihannot kayun dida te adida mangulug, yaden dakayu ke ya inabulut dakayun Apu Dios hi pamilyana gapuh pangulug yu, mu adi kayu mumpahhiya. Tibon yu ot ya abut munnanong di pangulug yu ta adi kayu miummat ke dida. ²¹ Ugge kinawwanan Apu Dios nadan Judyu an kay dida tuwali nan hapang ot tungilona dida. Ya athidi boy atonan dakayu hin iun-unud yun dida.

²² Takon di ongal di homok Apu Dios ya adina homkon, mu kastiguwona nadan mangohen hiya, umat nadah Judyun ugge nangulug ke hiya. Mu dakayu ke ya homkon dakayu hin munnanong di pangulug yun hiya. Mu deket adiyu punnanongon di pangulug yu ya kaanon dakayun hiya, ta umat kayu nah hapang an tungilona. ²³ Ya nada ken Judyun kay natungil ya deket mangulug da ya ibangngad Apu Dios dida nah natungilan da te kabaelasan aton. ²⁴ Dakayu ya mialig kayu nah hapang di ohan kaiw an impanganah tomol, mu nihu-up kayu mo nah natungilan an hapang nan kaiw an nitanom. Deket athidi ya kon adi nalakay pangipabangngadan Apu Dios nadah hapang tuwalin nan kaiw an natungil? Hay pinhod tuwen kalyon ya nalakan bangngadon Apu Dios nadan Judyu hi pamilyana te taguna tuwali dida.

Hay pammokan Apu Dios hi tagu, takon di nganney nitaguwana

²⁵ Kaibaiba, pinhod kun inilaon yu nan ugge nainila handih pinghanat adi kayu mumpahhiya. Hi-tuwey pinhod kun ipainila; Hay adi pangulugan nadan udum an Judyu ya adi munnananong,

mu mapoppog hin am-in nadan bokon Judyu an pinilin Apu Dios ya mangulug da. ²⁶ Athituy inen di ahi kihwangan am-in di Judyu. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hanan umalin mangihwang hi tagu ya malpud Zion. Hiyay mangipatikod hi gaga-ihon atoaton nadan holag Jacob. ²⁷ Kediyen tiempo ya pakawanak di liwat dat umannung di nakitobbalak ke dida handih done.”†

²⁸ Hanadan Judyu ya buhul Apu Dios dida te kahing da nah mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo, mu hidiyen pakibuhhulan da ya numbalin hi kiphodan yu. Mu takon di athidi ya pinhod Apu Dios dida te diday namangulun pinilinan tataguna gapuh pamhod na nah aammod da dih done. ²⁹ Te adi mabalin an hannotanay ninomnom na te diday pinilinan tatagunan pangatanah maphod. ³⁰ Dakayun bokon Judyu ya uggeyu kinulug hi Apu Dios handih pinghana te kediyen tiempo ya nadan Judyuy tataguna, mu himmok dakayu mon hiya te hay nangahingan nadan Judyu ke hiya. ³¹ Mu udum hi algo ya homkona damdama dida. Uggeda nangun-unud ke hiya, mu homkona didan umat hi nammokanan dakayun bokon Judyu. ³² Impatibonan am-in di tagu, Judyu ya bokon Judyu ya naliwat da, ta hidiye nan ahina homkon dida.

Hay kaphod ya dayaw Apu Dios

³³ Hi Apu Dios ya ongal di homok nan ditakun am-in. Maid di miingngon hiya te inila nan am-in. Adi taku pakaawat hi pangi-ena ya hay gapunah pangatana nadah oggana aton. ³⁴ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kalin Apu Dios an kananay

---

† 11:27 11:27 Isaiah 59:20-21

“Maid di ohan nanginilah nomnom Apu Dios ya adinadaman waday manuttudun hiya.‡ 35 Ya maid di ohan immidat ke hiyat mautangan kediyen tagu.”§

36 Te am-in tun wada ya hiyay nunlutu. Athidi bon hiyay mangipaptok ke dadiyen lintunat dadiyey mangipadayaw ke hiya. Dayawon takuh Apu Dios ta nangamung. Amen.

Hay aton takut umamlong hi Apu Dios

12

1 Dakayun kaibaiba, gapuh ongal an homok Apu Dios ke ditaku ya mahapul an iappit takun hiyay adol takut hay maphod di aton takud uwanin matagu taku. Ta kay taku miappit ke hiyat aton takun am-in di kabaelan takun mangun-unud am-in hi ituguna ta ipaamlong taku te hidiyey ustuh pundayaw ke hiya. 2 Adi taku iun-unud nadah adi mangulug, mu baliwan takuy punnomnoman takut pumhod di pang-e taku. Ta inilaon takuy pinhod Apu Dios an aton takun dadiye nadan maphod ya maid di kudang nan mangipaamlong ke hiya.

3 Gapuh ulen Apu Dios ke ha-on ya waday kabaalak an mangituttuduh pang-ena. Ya hituwey kalyok ke dakayun am-in: Adi kuma nakattag-ey punnomnoman yuh adol yu. Mu abuluton yun hay kabaelan di hin-oh-an dakayu ya nipuun hi pangulug yun Apu Dios te waday oha on indatanah kabaelana. 4 Te ditaku ya ugge nun-iingngoy kabaelan taku, umat hi adol taku an oha, mu dakol di partena an nunhihinatkon di kabaelan dan aton. 5 Athidi bon ditakun mangulug, te takon di dakol takun nunhihinatkon di nitaguwana ya kay taku damdama ohan adol gapuh nigappatan takun Kristo.

‡ 11:34 11:34 Isaiah 40:13 § 11:35 11:35 Job 41:11

⁶ Ya gapuh ulen Apu Dios ot idat nay nunhihinnatkon an kabaelan taku ya mahapul an waday oha on atona nan nidat an kabaelasan aton. Ta deket hay indat Apu Dios ke he-an kabaalam ya hay e muntuttuduh impainilanan he-a ya hidiyey atom, mu abuna nan kulugom an impainilan Apu Dios di ituttudum. ⁷ Deket hay nidat hi kabaalam ya hay bumaddang hi ibbam an tagu ya hidiyey atom. Ya nan tagun waday kabaelasan mangituttuduh pangi-en Jesus ya hidiyey atona. ⁸ Ya deket hay mangipahamad hi pangulug di taguy kabaalam an indat Apu Dios ke he-a ya hidiyey atom. Deket mabalin an waday ihmok muh ibbam an tagun munligat ya gagaid kan umidat. Hanan tagun waday kabaelasan mangipangulu nadah mangulug ya maphod di humlu an mangat kediye. Ya nan mabalin an bumaddang nadah mahmok ya maphod di mun-am-amlong an bumaddang ke dida.

⁹ Deket ipatibo takuy pamhod takuh ibba taku ya mahapul an hidiye ya makulug an nalpuh puhu taku. Mahapul an iwalong takun am-in di gaga-ihot hay maphod di un-unudon taku. ¹⁰ Munhimpopohhodan taku umat hi punhimpopohhodan di hintutulang an mangulug ke Jesu Kristo ya lispituwon takuy ibba takun tagu. ¹¹ Humlu takun mangingunuh pingunun nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ya paka-un-unudon takuy pinhod na. ¹² Ya mun-am-amlong taku te waday namnama taku nah kinalin Apu Dios an ahina aton ke ditaku gapuh pangulug takun Kristo. Anusan takuy ligat taku ya adi taku itikod an mundasal. ¹³ Ya wadada key ibba takun mangulug an mahapul day baddang ya homkon taku dida. Ya maapnga taku hin waday dumuttuk hi nunhituwan taku.

¹⁴ Deket waday mangat hi adi maphod ke dakayu ya adiyu idutan, mu idasalan yuh kiphodana. ¹⁵ Deket waday mun-am-amlong, makiam-amlong kayun hiya. Ya deket

waday ligat di oha ya ligat yun am-in. ¹⁶ Hay nomnomon taku ya hay maphod an punhahayyupan takun am-in. Adiyu nomnomon an nakattag-e kayu, mu umamlong kayun makihayyup nadah nakababban tatagu. Ya adiyu bo ibilang di adol yun nakannomnoman ya nakanginnilan am-in hi nganneh diye.

¹⁷ Deket waday gaga-ihon inat di ibbayun dakayu ya adiyu ibalo, mu aton yu ot ya abuy maphod ke dida. Tibon yu ta am-in di aton yu ya ibilang am-in di ibbayun maphod. ¹⁸ Ya aton yun am-in di kabaelan yu ta malinggop di paki-kiayan yuh ibba yun tagu. ¹⁹ Kaibaiba, adiyu nimpe ibalo hin waday inat dan dakayuh gaga-iho te nangamung hi Apu Dios an mangastigun dida. Te waday impitudok nan kananay “Ha-oy di ahi mangibalo. Ha-oy an hi Apu yuy mangastigu nah tagun mangat hi gaga-iho ke dakayu.”* ²⁰ Un-unudon taku ot ya abu nan impitudok Apu Dios an kananay “Wada key naagangan takon di hidiye nan tagun humihingngit ke dakayu ya panganon yu ya deke bot nauwo ya painuman yu. Te deket athituy aton yu ya bumain hi punnomnomanah nangatanan diyen gaga-ihon dakayu.” ²¹ Deket waday gaga-ihon aton dan dakayu ya adiyu paapput di nomnom yu, mu aton yu ot ya abuy maphod ta matikod nan gaga-iho.

Hay pangun-unudan taku nadah ap-apu takun mungnunguh gubilnu

13

¹ Am-in takun tatagu ya mahapul an un-unudon taku nadan ap-apuh gubilnu te hi Apu Dios di nangiabulut kediyen ngunuda ya hiyay namilin dida. ² Kinali deket

---

* 12:19 12:19 Deut. 32:35

waday tagun kahing nadah ap-apu ya kay na kinahing damdamah Apu Dios, ta hidiye nan makastigu da. ³ Mu maid di gapunan etaku tumakut nadah ap-apu taku ten un-unudon takuy olden da. Hanada ya abun adi mangun-unud hi olden di tumakut. Ta hidiye nan mangun-unud taku ya aton takuy maphod ta tobalon ditakun dida. ⁴ Un-unudon yu dida te diday muttatyun Apu Dios an mangingunuh kiphodan yu. Mu deket aton yuy gaga-iho, hidiyey takutan yu te indat Apu Dios di kalebbengan dan mangastiguh tatagun gaga-iho. ⁵ Ta hidiye nan mahapul an un-unudon taku dida, adi gapu te tumakut takuh pangastiguwan dan ditaku, mu gapu te inila takun hidiyey mahapul an aton ta malinggop di nomnom.

⁶ Hituwey gapunan mahapul an mumbayad takuh buwis nadah ap-apu te hituwey ohan impangunun Apu Dios ke dida. ⁷ Kinali bayadan takun am-in di kalyon dan bayadan ya un-unudon taku dida ya adi taku ngohayon dida.

Hanadan maphod an aton hi ibban tagu

⁸ Deket waday inutang yu ya bayadan yu ta maid di eyu nomnomnomon. Mu hay ot kay taku pun-uuttangan ya hay punhimpopohodan takun am-in. Te nan tagun pohdonay ibbanan tagu ya inun-unud nan am-in nadan wadah Tugun an dinawat Moses ke Apu Dios. ⁹ Te am-in datuwen tugun an kananay adiyu ihuyop di bokon yu inayan, adi kayu pumate, adi kayu mangako, adi kayu umamoh wadah ibbayun tagu ya takon nadan udum an tuguna ya niohha dan am-in nah tugun Apu Dios an kananay pohdon yuy ibba yun tagu umat hi impaminhod yuh adol yu. ¹⁰ Hanan tagun waday pamhod nah ibba nan tagu ya adina aton di gaga-ihoh ibbana. Hidiye nan hay

pamhod hi ibban tagu ya mumbalin hi pangun-unudan am-in nah Tugun Apu Dios.

¹¹ Bokon hidiye ya abuy aton taku, te inila takun mahapul an aton takuy kabaelan takun mangun-unud ke Apu Dios te nakatang moy pangingunuwan taku nah ipangununa. Man-uke ya gagala mon madatngan di kihwanggan taku, adi umat handih lappunah nangulugan taku. Kinali mahapul an adi taku palpal-iwan, adi taku iummat nah tagun makahiggan mahmahhuyop takon di dakol di mingunu. ¹² Ad uwani ya paddungnay munhihlong te dakol di gaga-ihon ma-ma-at tuh luta, mu gagala ya kay mabigat te ahi mibangngad hi Kristo. Ta hidiye nan mahapul an iwalong takun am-in di punliwatan ya ihamad takuy pangulug taku ya aton takuy maphod ta midadaan takun makihanggan Satanas an umat hi pundadaan di tindalun e makigubat. ¹³ Mahapul an maphod di aton taku umat hi aton di tagun napat-alan, ta iwalong taku mo nadan gaga-iho. Adi taku halman di pun-inum ya adi taku mumbutong. Ditaku ken linalaki ya adi taku makibabai ya athidi bon dakayun binabai an adi kayu makilalaki. Adi taku muntututut ya adi taku amowan di ibba takun tagu. ¹⁴ Mu hay maphod ya iingngo takuy pangi-e taku ke Apu takun hi Jesu Kristo. Ya adi taku un-unudon di gaga-ihon pinhod di adol taku.

Hay adi pamihulan hi ibban mangulug

14

¹ Dakayun mangulug, abuluton yu nadan tatagun nam-inhod an mid-um takon di adi nahamad di pangulug da. Mu adi kayu e makihannu ke didah mipanggep hi punnomnoman dah niptok ya nihallan pangat. ² Umat nah makan an nan panioh ohan tagu ya adi paniawon di udum an tatagu. Athidi nah adi nahamad di pangulug

nan paniawonan kanon di dotag ta abuna moy nitanom an kanona. Mu hay udum ya kulugon dan maid di panion makan. Deket mabalin an makan on kinan da. ³ Mu takon di athidi ya adiyu pihulon di ibbayu. Dakayu ken maid di paniawonah makan ya adiyu pihulon nadan waday paniawon da. Ya athidi bon dakayun waday paniawon dah makan, an adiyu pihulon nadan maid di paniawon dah makan te inabulut Apu Dios dida takon di waday paniawon da weno maid. ⁴ Oha bo ya adi mabalin an ditakuy mangalin gaga-ihoy ibba taku weno adi. Te muttatyun Apu Dios damdama dida ya hiyay ukod an munhumalyan dida hin niptok weno nihallay at-atton da. Ya inila takun hi Apu takun hi Jesu Kristo ya baddanganay tatagu nat aton day niptok.

⁵ Wadaday udum an tatagun ngilinson day udum an algo ya adi day udum. Mu wada nadan udum an tatagun hay punnomnom da ya nun-iingngon am-in di algon maid di ngilinson dat mabalin an dayawon dah Apu Dios hi kumpulnan algo. Ta hidiye nan hay aton taku ya waday oha on atona pe nan ninomnom nan maphod an atona. ⁶ Adiyu nomnomon an nihallay pangat di udum an tatagu hin hinnatkon di pangi-eda. Hanan tagun waday ngilinsonan algo ya ugge nihalla te hay punnomnom na ya kidayawan Apu Dios hidiye. Athidi bo nah tagun maid ena paniawon hi makan te hidiyen atona ya hi Apu Dios damdamay ipadayaw na te mumpasalamat ke hiyah nangidatanah makan. Takon nan tagun waday paniawon nah makan ya dayawona damdamah Apu Dios te mumpasalamat damdaman hiya nah kanona.

⁷ Am-in takun mangulug, takon di ad uwanin matagu taku weno tuh katayan taku ya mahapul an ipadayaw takuh Apu Jesu Kristo, bokon hay adol taku. ⁸ Te hay gapunan matagu taku ya kidayawan nan Ap-apu takun

hi Jesu Kristo nah pangun-unudan takun hiya. Ya takon di mate taku ya kidayawana bo te hiyay pangayan taku. Ta hidiye nan takon di matagu taku weno mate taku ya tagu ditakun Apu Jesu Kristo. ⁹ Te hiya ya nate ot ahi mamahuwan ta hiyay pun-ap-apun am-in di mangulug, matagu weno nate. ¹⁰ Kinali adi taku kanan di hay ibba takun tagu ya gaga-iho weno pihulon takuy pangi-eda. Ad-adih diye te udum hi algo ya tumaddog takuh hinangngab Apu Dios ta humalyaon ditakun hiyat mahmahanah hin-oh-an ditaku hin nganney in-innat taku. ¹¹ Miunnud hituwe nah impitudok Apu Dios an kananay

“Ha-oy an Dios an wadat nangamung ya kanak di: Makulug an am-in di tagu ya mundukun dah hinangngab ku hi pundayaw dan ha-on ya kanan day ha-oy tuwaliy makulug an Dios.”*

¹² Hidiye nan waday oha on mahapul an kalyonah hinangngab Apu Dios am-in di inat na handih katagguna.

¹³ Kinali itikod takun pumihupihul hi ibba takun tagu. Tibon taku ot ya abuy pangi-e takut bokon ditakuy humulun hi punliwatan di ibba takun mangulug. ¹⁴ Umat ke ha-on an gapuh nangulugak ke Apu takun hi Jesus ya ininnilak an maid di panion makan. Takon di nganneh diyen makan an kanok ya adiyak maliwat. Mu deket waday tagun kulugonan maliwat ke Apu Dios ten kanona nan paniawonan makan ya kudukdulnay adina kanon hidiye te deket kanona ya makulug an maliwat. ¹⁵ Deket kadadagan di pangulug di ibba takuy panganan takuh panion makan, yaden ipilit takun kanon ya hidiyey kitibanan maid di impaminhod takuh ibba taku. Kinali halipatan takut bokon hay makan di manadag hi pangulug di ibba

---

* 14:11 14:11 Isaiah 45:23

takun ingkaten Kristoy kiphodana. ¹⁶ Takon di inilam an adi gaga-iho nan atom, mu deket waday mangalin gaga-ihoh diye ya kudukdul nay adim aton hidiye. ¹⁷ Te ditakun nigappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya bokon hay kanon weno inumon di importante. Hay importante ya hay kaphod di pangi-e taku, hay linggop di nitaguwan taku ya hay pun-amlongan takun malpuh Espiritun Apu Dios an wadan ditaku. ¹⁸ Deket athituy aton takun mangun-unud ke Jesu Kristo ya umamlong hi Apu Dios ya gapun tuwe ya matbal takuh ibba takun tagu.

¹⁹ Ta hidiye nan hay aton taku ya hay mangipalinggop ke ditaku ya hay mangipahamad hi pangulug di ibba taku. ²⁰ Man-ut inila takun maid di panion makan, mu adi taku kanon nadan mibilang an panion makan hin hidiyey humlun hi mama-ih pangulug an indat Apu Dios nadah ibba taku te ad-adi hin kanon taku nan humlun hi punliwatan di ibba taku. ²¹ Ta hidiye nan hay aton taku ya adi taku kanon nan dotag, uminum hi mainum weno etaku aton di nganneh diyen humlun hi punliwatan di udum an ibba takun mangulug. ²² Deket kulugom an bokon liwat di panganan hi nganneh diyen makan ya nangamung ka. Nangamung kayun Apu Dios an nanginilan diye te nan tagun maid di punhalinduwaana nah atona te madinol ya hiyay umanla. ²³ Mu nan tagun munhalinduwa hin panio weno adiy pangananah nganneh diyen makan ya maliwat ke Apu Dios hin kanona. Man-uke ya maid di dinol nah pangulug na. Am-in di aton ya liwat hin adi mipuun hi pangulug.

Hay pangipaamlongan hi udum an mangulug

15

¹ Ditakun nahamad di pangulug na ya mahapul an baddangan taku nadan tatagun adi nahamad di pangu-

lug dat bokon hay kiphodan taku ya abuy nomnomon taku. ² Hay aton taku ya nadan umipaamong hi ibba takun mangulug hin hidiyey kiphodan dat mihamad di pangulug da. ³ Te takon hi Kristo ya bokon hay pun-amlonganay ninomnom na. Hituwey immannungan nan impitudok Apu Dios mipanggep ke Kriston kananay “Am-in di pihul di katagutagun he-a Apu Dios ya ha-oy di nialiyana.” ⁴ Hituwey kitib-anan am-in di impitudok Apu Dios handi ya nitudok ta pun-adalan takut anusan takuy ligat ya mihamad di pangulug takun hiyat mihamhamad di dinol takun hiya.

⁵ Hana ot ta hi Apu Dios an kalpuwan di kabaelan takun mangan-anus hi ligat ya mangihamad hi pangulug takun hiya ya baddangan ditakut maphod di pun-uunnudan taku hi pangun-unudan takuh pangi-en Jesu Kristo. ⁶ Om, ta am-in kayu ya mun-uunnud kayun mundayaw ke Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay aton an mundayaw ke Apu Dios

⁷ Ta hidiye nan iummat yuh nangabulutan Jesu Kristo ke dakayuy pangabulut yuh ibbayu ta kidayawan Apu Dios. ⁸ Te inila yun hi Kristo ke ya immali tuh luta ot mumbalin an kay muttatyun nadan Judyu ta inilaon dan immannung di kinalin Apu Dios handidah aammod da. ⁹ Hay oha boh gapunan immalih Kristo tuh luta ya, ta waday innun nadan bokon Judyun mangidayaw ke Apu Dios gapuh homok nan dida. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kalin Apu Dios an kananay “Mid-umak nadah bokon Judyun mundayaw ke he-a, Apu Dios ya ikantaan dakah kantan pundayaw min he-a.”* ¹⁰ Wada boy impitudok Apu Dios an kananay “Dakayun bokon Judyu, makiam-amlong

---

* 15:9 15:9 Psalm 18:49

kayu nadah pinilin Apu Dios an tataguna.”¹¹ Hay oha boh nitudok ya kananay “Am-in kayun bokon Judyu, dayawon yuh Apu Dios.[†] Dakayun am-in an tatagu, mungkanta kayuh pundayaw yun hiya.”

¹² Wada nan intudok Isaiiah mipanggep ketuwe an kananay “Waday lalakin mitungoh holag Jesse an ahi pun-ap-apun am-in nadan bokon Judyu ya hiya ya abuy pangidinolan dan mangihwang ke dida.”[‡]

¹³ Hana ot ta hi Apu Dios an nipuunan nan namna-maon takun kihwangan taku ya paamongon ditaku ya palinggopon ditaku gapuh pangulug taku, ta mihamad di dinol takun hiya gapuh kabaelan nan Espiritunan wadan ditaku.

Hay ngunun Pablo an indat Apu Dios

¹⁴ Kaibaiba, waday dinol kun dakayu te inilak an maphod kayu ya dakol moy inila yu mipanggep ke Jesu Kristo ta mabalin an munhintuttugun kayu. ¹⁵ Mu ketuwen tudok ya wadaday intulid kun intudok hi pinhod kun ipanomnom ke dakayu. Ya hay gapunan waday tulid ku ya hi Apu Dios an makaulley nangidat ketuwen ngunuk. ¹⁶ Piniliyak an puntuttuduwon Apu Jesu Kristo ta umatak nah padin mangipainila nadah bokon Judyu mipanggep hi pangihwangan Apu Dios hi tatagu ta deket kulugon day ittutuduk ya diday abulutonon miappit ke hiya te nan Espiritun Apu Dios di mamaddang ke dida.

¹⁷ Ya gapu te hi Jesu Kristoy bimmaddang ke ha-on ya mun-am-amlongak ketuwen impangunun Apu Dios ke ha-on. ¹⁸⁻¹⁹ Maid di udum hi kalkalyok hin bokon nan kabaalak an indat Kristo ot atok di milagro ya nuntuttuduwak nadah bokon Judyu ot mangulug dan hiya. Kabaalak an aton datuwe te gapuh ongal an kabaelan nan

[†] 15:11 15:11 Psalm 117:1   [‡] 15:12 15:12 Isaiiah 11:10

Espiritun Apu Dios. Ta hidiye nan nipalpud Jerusalem ingganad lililuku ya intanuttuduk di mipanggep hi inat Kristo an kiphodan taku. ²⁰ Te pinhod kun ipainilay mipanggep ke Kristo nadah tatagun ugge nangngol hi mipanggep ke hiya. Kinali uggeyak imme nadah boblen waday namangulun immeh din e nuntuttudu te adik pinhod an ipanidway intuttudu da te deket athidi ya kayak makipullon dida. ²¹ Athidiy inat kut mipaannung nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay

“Hanadan ugge nanginilan hiya ya mituttudun diday mipanggep ke hiya. Ya nadan ugge nangngol hi mipanggep ke hiya ya donglon da ta maawatan day pangi-ena.”

Hay nunnomnoman Pablo hi ena panib-an hanadah mangulug ad Roma

²² Nabayag an pinhod kun umalih na, mu natanaktakak te hay ek nuntanuttuduwan hi udum an boble. ²³ Mu ad uwanin nagibbu moy ngunuk hitu ya damanan umaliyak te nabayag tuwalin pinhod kun umalih na. ²⁴ Ninomnom kun mundag-uh na hantuh pangayak ad Espanya ta deket mabalin ya baddanganak hi pangayak hidi hin magibbuy pakiha-adak hi nakatang ke dakayu. ²⁵ Mu ad uwani ya umeyak ni-an ad Jerusalem ta iek tun pihhun mibaddang nadah mangulug hidi. ²⁶ Te ninomnom nadan mangulug ad Macedonia ya ad Greece an bumaddang nadah nawotwot an mangulug ke Apu Dios hidid Jerusalem. ²⁷ Maid di nangibagan didan aton dah diye, mu diday kon nomnom. Hituwen pamaddangan da ke dadiyen nungkawotwot an Judyu ya kay pumbayad dah ongal an utang dan dida. Te handi ya nadan Judyuy nangituttudu nadah bokon Judyu hi aton dan milak-am nah kiphodan dan idat Apu Dios. Ta ad uwani ya mahapul an nadan bokon Judyuy

umidat hi nganneh diyen baddang nadah Judyu. ²⁸ Deket indat kuh tuwen pihhu ya ahik idalan hinan e manibon dakayu hantuh pangayak ad Espanya. ²⁹ Madinolak an hantuh aliyak hina ya ongal di baddang Kristo ke ha-on ta bumaddangak hi kihamadan di pangulug yu.

³⁰ Ya kalyok ke dakayun kaibaiba an gapuh pangulug takun Jesu Kristo an Apu taku ya gapuh punhimpopohhoda takun dinawat takuh Espiritun Apu Dios ya ibagak anhan ke dakayun idasalanak ta baddanganak ke Apu Dios. ³¹ Idasal yu ta mihwangak hi nganneh diyen gaghon nomnomnomon nadan adi mangulug ad Judea an aton ke ha-on, ya ta abuluton nadan mangulug ke Apu Dios ad Jerusalem tun pihhun iek ke dida. ³² Ta deket nagibbu ya iabulut Apu Dios an umaliyak hinan maan-anlaak ta wadan makiam-amlongak ke dakayu. ³³ Hana ot ta hi Apu Dios an kalpuwan di linggop ya wadat nangamung ke dakayun am-in. Amen.

Hay manguddidin tugun Pablo nadah tatagud Roma

16

¹ Pinhod kun ipainilan dakayu nan ibba takun babain hi Phoebe an iCencrea an bumanaddang nadah ibba takun mangulug hidi. ² Makiapnga kayun hiya umat hi aton yun makiap-apnga nadah udum an ibbayun mangulug ke Apu Jesu Kristo. Ya deket mahapul nay baddang ya baddangan yu te dakol di binanaddangana, takon peman di ha-on ya binaddanganak.

³ Ya pinhod kun ipainila yun Prisila ya hi Akila an nonomnomok dida. Dida peman di impun-ib-ibbak an nungngunu nah impangunun Jesu Kristo. ⁴ Handih dakamin am-in ya impusta day nitaguwan dat maid di adadin maat ke ha-on. Ongal di pumasalamatak ke dida mipanggep kediye. Ya athidi damdama nadah mangulug

an bokon Judyun ongal di pumapasalamat dan dida. ⁵ Ya kalyon yu damdama nadah mangulug an maamuamung hi bale dan nonomnomok dida.

Ya kalyon yu nah gayyum kun namangulun nangulug ke Kristo an hi Epenetus an iAsia an nomnomok damdama. ⁶ Athidi bon Maria an nun-oolot an nangipainilan dakayu mipanggep ke Jesus. ⁷ Ya kalyon yu damdaman da Andronicus ya hi Junias an nonomnomok dida. Dida nadan Judyun ibbak an nibalud handi. Namangulu dan nangulug ke Kristo ot ahiyak ya pakatbalon nadan apostoles dida.

⁸ Athidi boy kalyon yun Ampliatus an napateg an gayyum kun nitulang ke Apu Jesu Kristo. ⁹ Nonomnomok damdamah Urbanus an bimmanaddang ke dakami nah impangunun Kristo, takon hi Estakas an oha bon gayyum ku ¹⁰ ya hi Apelles an oha bon nangipatiboh pangulug nan Kristo. Nonomnomok damdama nan pamilyan Alis-tubulus ¹¹ takon hi Herodion an ibbak an Judyu ya nadan mangulug an wadah balen da Narcisus.

¹² Kalyon yun nonomnomok damdama nadan mahlun mangat nah impangunun nan Ap-apu taku an da Talipina, hi Taliposa ya hi Persis an napateg an gayyum ku. ¹³ Takon hi Rufus an oha bon mahlun mangat nah impangunun nan Ap-apu taku ya hi inanan nangibilang peman ke ha-on an imbabalena. ¹⁴ Athidi bon da Asinkritus, hi Palegon, hi Hermes, hi Patrobas, hi Hermas ya nadan wadah dih kad-an dan ibba takun mangulug. ¹⁵ Kalyon yu damdaman nonomnomok da Philogas, hi Julia, hi Nereus ya nan tulang nan babai, hi Olympas ya nadan udum an tatagun Apu Dios an wadah dih kad-an da.

¹⁶ Deket maamung kayuh pundayawan yun Apu Dios ya maphod di munhin-aapnga kayu ya ipatibo yuy pamhod

yuh hin-oh-a. Am-in tudan mangulug hitu ya kanan day nonomnomon dakayu.

¹⁷ Kaibaiba, hituwey kalyok ke dakayu: Halipat-an yu ta adi kayu makidkid-um nadah tatagun huhhumlum hi kaganodwaan yu ya dumadag hi pangulug yu. Kahingon day mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo ¹⁸ te bokon hi Apu Kristoy un-unudon da, mu hay adol day ipadayaw da. Te gapuh maphod an pungkalkalli da ya hauhaulon da nadan tatagun kahinraul. ¹⁹ Nundingngol di nangun-unudan yuh tuttudun Jesus, kinali mun-am-amlongak gapun dakayu. Pinhod kun lumaing kayun mangat hi maphod, ta bokon hay gaga-iho. ²⁰ Hi Apu Dios an kalpuwan di linggop ya idat nay kabaelan takut maid uhup ya apputon takuh Satanas. Hana ot ta ulayan ditakun nah Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

²¹ Hi Timothy an nakingunungunun ha-on ya kananay nonomnomon dakayu. Athidi boy kanan nadan ibba takun Judyu an da Lucio, hi Jason ya hi Sosipater.

²² Takon di ha-oy an hi Tertius an impuntudok Pablo ketuwen tudok ya nonomnomon dakayu gapuh pangulug takun am-in ke Apu Jesu Kristo.

²³ Athidi bon Geyus an kon bale tuh dinuttuk min kaam-amungan di mangulug an kananay nonomnomon dakayu. Takon hi Erastus an hiyay mumpaptok hi pihhun di gubilnu ketuwen boble ya nan ibba takun hi Kuwatus ya kanan day nonomnomon dakayu.

²⁴ [Hana ot ta munnananong an wadan ditakun am-in di ulen Jesu Kristo an hi Apu taku. Amen.]

²⁵ Dayawon takuh Apu Dios. Te hiya ya ongal di kabae-lanan mangipahamad hi pangulug yu ke Jesu Kriston nipuun hi intanuttuduk mipanggep hi natayana gapun ditaku. Hituwen tuttudu ya ugge nipainila dih done, ²⁶ mu ad uwani mo ya impainilan Apu Dios ta mabalin moppen

maawatan taku nadan impitudok na handidah profetas dih done. Ya ad uwani ya hi Apu Dios an maid di lappuna ya poppog na ya kinalinan mahapul an e mituttuduy mipanggep ke hiyah kabobboble, ta am-in day tatagu ya hiyay kulugon da ya un-unudon da.

²⁷ Hi Apu Dios, an hiya ya abuy nanginilan am-in di dayawon takun ipadalan taku ke Jesu Kristo. Amen.

Nan Kalin Apu Dios
Ifugao, Tuwali: Nan Kalin Apu Dios Bible

Copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ifugao, Tuwali)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Feb 2021 from source files dated 10 Feb 2021

49ee376c-72c3-5db8-beb4-e0ad2751a4bf